

V. Gutwirth.

Druhé Národní divadlo?

Jest v proudu akce pro postavení druhého Národního divadla. V „Prager Presse“ byl pokus odůvodnit tuto akci hlouběji: za Masaryka musí vzniknouti divadlo nového státu, jako za Palackého bylo vybudováno Národní divadlo českého národa. A uvádí se také varianta Masarykova výroku o universitě: máme-li mít jedno divadlo, musíme mít dvě. Toto odůvodnění zní slavně; ale střízlivý pohled do číslic nám řekne něco jiného: máme jedno Národní divadlo, a jeho schodek ročně jde do slušných milionů; budeme-li mít dvě Národní divadla? Nic jiného, že se tento schodek (při nejmenším) zdvojnásobí.

Generace Palackého postavila Národní divadlo; s velkým nadšením položila základní kámen a s velkou láskou postavila znovu Národní divadlo, když vyhořelo. Z té doby je celá řada knížek, které velmi krásně líčí dobu, kdy se stavělo Národní divadlo. Tvrzení, že generace osvobozená, generace Masarykova musí stavět druhé Národní, když generace Palackého postavila první Národní, jest velmi krásný retorický obraz; účinný obrat řečnický, ale nezakryje skutečnosti, že Palackého doba jest dobou podstatně jinou, než doba Masarykova. Chce-li druhé Národní divadlo býti darem, který by finančně nezatěžoval, pak vedle nákladů na stavbu musí býti sebrána částka, která by pro příští doby kryla deficít této druhé státní scény.

Mluví se o krizi divadla a jest v tom mluvení velký kus pohodlnosti, jest prostě lépe vyjít již z toho soudu, že krize jest, než jít na kloub věci. Záleží na vedení divadel, jak daleko svou činností posílí tyto úvahy o krizi divadla. Maličký příklad: Voskovce a Wericha počítá divadelní kritika mezi zjevy umělecké a má k tomu své příčiny. Situace jest taková: dva mladí lidé objevili, že dovedou dělat divadlo. Nejprve improvisovali, pak přešli do novostavby, kde musí platit velkou činži. Mají velký aparát a — jde jim to. Vydělávají a budiž jim to přáno. Potřebujeme jako sůl lidí, kteří dovedou dělat umění, a kteří z toho dobře žijí. Je toho potřebí v době, kdy hospodářská pasivita umění jest pomalu povyšována na argument pravého umění. „Jest to pasivní, musí být na to subvence, ergo jest to umělecké,“ to bude pomalu silný, ne-li nejsilnější argument. Během času se stalo, že pojmy: umělecký a lidový, umělecký a nepasivní, staly se běžnými protiklady.

Generace Palackého stavěla Národní divadlo a měla k tomu své důvody. Generace Masarykova by nemusela stavět druhé Národní divadlo, a nemusela by býti v podezření, že ke kultuře se chová macešštěji než generace Palackého. Divadlo jako instituce má dnes docela jiný význam — a řekněme hned: menší — než v dobách Palackého. Jest potřebí stavět druhé Národní divadlo, když první jest pasivní, a když na př. postavením mikrofonu do Národního divadla může „Prodanou nevěstu“ poslouchati slušná část z těch 250.000 předplatitelů Radiožurnálu? Slušná část dnešní české hudby

a českého zpěvu jest vydána na deskách gramofonových, a není to špatný požitek si to poslechnout. Generace Palackého postavila Národní divadlo. Generace Masarykova jest civilnější. V její době se staví palác Radiožurnálu. A ten, kdo tuto stavbu uspíš, ten, kdo se postará rychle o to, aby ministerstvo pošt a telegrafů vybudovalo dobrou rozhlasovou síť, když dnešní nepostačuje, bude mít zásluhu nemenší než ten, kdo se horlivě staral o stavbu Národního divadla. Je totiž celá řada českých a slovenských krajů, kde čsl. rozhlas není slyšet, jest tam však slyšet rozhlas států cizích. Jižní Čechy — a to je jen jeden případ — rozhlasové patří k Vídni. Ne k Čechám. Není vždy dobře, když jedna generace chce jíti mermomocí ve šlépějích generací předchozích. Ottův slovník naučný byl slušným památkem jedné generace. Masarykův slovník není již tohoto ráženi.

Nové mosty přes Vltavu v Praze nestavíme proto, že s tím začal Karel IV. Stavíme nový most — snad Jiráskův — prostě proto, že Palackého most jest přetížen. Karel IV. stavěl Hladovou zeď, aby obživil lid; dnes se politické strany perou o novelu k zákonu o gentském systému podpor v nezaměstnanosti. Generace Masarykova nedržela se přesně Masaryka: máme-li mít jednu universitu, musíme mít dvě. Postavila university v Brně a v Bratislavě; bylo toho potřebí.

Generace Masarykova nemusí stavět druhé Národní divadlo, předem určené k silné pasivitě. Generace Masarykova navazuje na generaci Palackého; ale nemusí jíti mechanicky v jejích šlépějích. Nemusí stavět druhé Národní divadlo, a nebude proto o nic nekulturnější.

P O L I T I K A

Oddaní služebníci Indie.

Z knihy C. Z. Klötzela „Indien im Schmelztiegel“, na niž jsme již v „Přítomnosti“ upozornili.

Tatáž Puna (jihových. od Bombaye), již profesor Karve učinil střediskem indické ženské výchovy, hostí ještě jinou instituci, která je velmi charakteristická pro duchovní Indii: „The servants of India Society“ — „Společnost služebníků Indie“.

Ještě nejlépe je možno toto sdružení srovnati s náboženským řádem, jenom že jeho cíle jsou výhradně politicko-vlastenecké povahy. Služebníci Indie jsou světskými misionáři indické myšlenky svobody.

Společnost byla založena r. 1905 gopalem Krišnou Gokalem, velkým indickým liberálním vůdcem. Její organizační forma nebyla nová. Gokale byl už od 20 let členem podobně organizovaného sdružení, „Deccan*) Education Society“, jehož členové se zavázali pro celý život službě výchovy indického lidu. Nová společnost však rozšířila oblast vlivu starých principů národní obětí. Nešlo jí již pouze

*) V tomto případě Deccar (Dekan) znamená západní přímořskou provincii s hlav. městem Bombayem.

o výchovu, nýbrž o všetky obory verejnej činnosti vôbec. Podľa Gokalova práni mali byť služebníci Indie šťepníci pro takové osobnosti, ktoré by ve svobodné Indii nahradily cizí úradníky i v nevyšších funkciách ne pouze díky své inteligenci a vědomostem, nýbrž měly se státi hodnými důvěry národa současně svým charakterem. Sebeobětování je první povinností těchto oddaných služebníků své země. Skládají, podobně jako mniši, dva sliby: chudoby a poslušnosti.

Spokojují se pro sebe a svoji rodinu nejmenším příjmem, jež jim společnost poskytuje pro jejich zaopatření. Jsou ochotni ke každé úloze, již jim uloží společenství jejich druhů. Co jednotlivec zdědí anebo vydělá, patří společnosti. Gokale se první podrobil těmto zásadám. Jako právní poradce vlády přijímal velké obnosy, které se staly kmenovým jménem onoho světského kláštera, v němž služebníci Indie žijí potud, dokud rozkaz společnosti jim neurčí místo v některém dílu Indie, ba dokonce v jižní anebo východní Africe.

Tento klášter zabírá asi tucet menších a větších budov, seskupených okolo studijního domu, jehož jádrem je velká knihovna, jež, pokud jde o obor věd politických a národohospodářských, daleko předstihuje všechny knihovny v Indii. Na půdě společnosti může žít přibližně 50 členů se svými rodinami oním jednoduchým a puritánským způsobem, jenž je nejvznešenějším znakem všech oduševnělých Indů.

Gokalovým úmyslem bylo sjednotiti ve své společnosti 300 „služebníků“, vždy jednoho pro každý ze 300 milionů lidí, již žijí v Indii. Rodný dům v Puně se měl státi hlavním stanem, v němž by byli vychovávaní novicové. Je nápadná podobnost tohoto celého zařízení s katolickým řádem. Gokalovi a dnešním „služebníkům Indie“ nebylo však nic vzdálenější nežli účel náboženský. Tito osvícení, vzdělaní mužové jsou nejrozhodnějšími odpůrci hinduské ortodoxie, v níž právem hledají zdroj většiny sociálních chorob indické společnosti. Práce společnosti je ve význačné míře namířena proti těmto škodlivým sociálním zjevům, zejména proti kastovníctví a ponížení ženy; tím je předem dán její proticírkevní postoj.

Přihlížíme-li k počtu, nebylo až dosud cíle Gokalova dosaženo; ještě nikdy nebylo pohromadě více nežli „30 služebníků Indie“. Tím větší údiv budí mimořádně daleko a hluboko zasahující vliv, jež vykonává toto vlastenecké bratrstvo. Čeho nedosáhlo množstvím, nahrazuje kvalitou: počítá mezi své členy několik nejbystřejších hlav a nejvznešenějších duší Indie.

Zejména dnešní president, Srinifas Sastrí, požívá věhlasu i daleko mimo hranici Indie. Byl zástupcem nejen indického národa, nýbrž i anglo-indické vlády — jež v tomto případě zastávala tytéž požadavky — při svízelných jednáních mezi indickou a jihoafrickou vládou o právech Indů v někdejších burských státech a při jednáních s vládami Tanganjiky a Kenie ve vých. Africe. Jiný vynikající člen je N. M. Joši, zakladatel indického odborového hnutí a zástupce Indie u Společnosti národů. Těmito a jinými členy vykonává „Společnost služebníků Indie“ vliv na veřejný život a politiku země. Uvážíme-li početní sílu a nepatrnost materiálních prostředků, je tento vliv zcela mimořádný.

Tajemství tohoto úspěchu spočívá ve způsobu práce, jež je ovládnána neobyčejně vysokým vědomím odpovědnosti. Politika v Indii má příliš často na zřeteli polemiku a propagandu, jež klade větší váhu na rhetoriku nežli na důkladnost.

„Služebníci Indie“ se vždy vzdalovali veškeré hřmotné agitace, avšak každý jejich projev má onu autoritu, jež tkví ve vědění a spolehlivosti. Jejich vliv je zajištěn jimi vydávanými publikacemi: jeden deník v západoindické maharadžtině a anglický týdeník. Tento, „The servant of India“, je jediným svého druhu a může se postavit vedle nejlepších evropských časopisů. Všechny problémy jak indické tak světové politiky jsou tu probírány s úžasným věděním a jazykem téměř klasickým. Pečlivě redigovaný přehled literatury informuje o nejdůležitějších novinkách ve všech kulturních řečech, zejména z oboru politiky, národního hospodářství, ženské otázky a výchovy.

Evropan, který žil po léta v nejužším styku se „služebníky Indie“, charakterizuje takto jejich dílo: „Zvláštní síla společnosti vyvěrala z toho, že její členové šli vždy za skutečností a nikoli za city; že

neusilovali o popularitu, nýbrž o pravdu, když přistupovali k jednotlivým otázkám, a o spravedlnost, když vyvozovali důsledky. Odpovídá to osobnímu založení Gokalovu a dokazuje, v jak značné míře utvářel ony, kdož měli štěstí, že jím byli vychovávaní. Bohužel zemřel již 10 let po založení společnosti ve věku sotva 52 let. Jeho ztráta je pro Indii nenahraditelná, zejména v tomto období přeměn, do něhož vstoupila. Angličané se nikdy nebáli extremistů, tím více však tohoto „umírněného“, jemuž přitom nemohli odepřít svoji úctu.“

Není třeba býti prorokem, abychom předpověděli, že úkol společnosti není zdaleka ještě vyplněn. Bude musiti a moci dodati vůdce svobodné Indii. Neboť ničeho nebude mít Indie, jakmile bude odkázána na sebe, tak zapotřebí, jako vpravdě oddaných služebníků.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Jar. Adlof:

Svět a Slovanstvo v číslech.

O b d ě l á v á n í z e m ě = a g r i k u l t u r a .

Slovo „zemědělství“ má dvě rovnocenné svým významem složky; je v něm obsažen nejen pojem země, ale také pojem práce. Latinské slovo moderní „agrikultura“ praví v podstatě totéž, ale je v něm ještě něco víc. Lze obracet toto slovo tak i onak, smysl zůstává pořád stejný, pořád jasný: nestačí země sama o sobě, nestačí ani práce sama o sobě, rozhoduje i jako st práce! Kulturní práce na zemi!

Není to země, která rozhodne, je to člověk se dláky a jeho kulturní kvality, které rozhodují na té, oné zemi!

Jsou to jen prázdné teorie, které v duchu Darwin-Marxové chtěly by tvrdit, že „země rozhoduje nad člověkem“, že „povaha národa vysvětluje se tím a oním podnětím“, že „Slované jsou národ nížin“ a že tedy proto jakožto národ rovinný jsou více méně odsouzeni k zániku proti „odvážným lidem hor“ anebo lidem nížin, v nichž „hory nahrazeny jsou ve svém biosociologickém účinku mořem“.

Myslím, že mladí Slované takovéhle teorie nebudou nikdy brát vážně. Je to stráženo příliš podle zastaralé dnes trojice Darwin-Marx-Spencer. A pak vůbec je to věc spíš legrační než vážná. Představme si na příklad, jak by takový horalé s voletem na krku měli podle této teorie „zusušlečťovat“ dejme tomu „ubohé plemeno nížiných Hanáků“. A že by vůbec podle této teorie nebylo pravda, co stojí psáno na kroměřížském zámku, že totiž „Hanák tade bude do skonání světa a eště týden po teml“, alebrž pravdou prý je, podle teorií biosociologických, že „rovinný národ hanácký“ je odsouzen k naprostému zániku, leda že by mu ovšem nepomohli volati Tyroláci nebo leda že by si Hanáci pořídili své — moře.

Mladí Slované měli by si již jednou uvědomit, že nerozhoduje země, ani hory, ani moře, ale rozhoduje a má rozhodovat na zemi, horách i moři člověk!

Dva příklady o člověku a jeho zemi.

Dvě zkušenosti chtěl bych uvést, jednu z doby válečné, druhou z doby těsně po válce. Obě ukáží nám, jak prakticky vypadá otázka o suverenitě, nadvládě člověka nad zemí.

První je událost, o které zmiňuje se ve svých pamětech Henry Ford. Píše vlastně o svých traktorech, ale

Přítomnost

je to stejnou měrou také povídání o zemi. Bylo to v době pro Anglii nejkritičtější, v roce 1917, kdy Anglii hrozil hlad. Dovoz potravin německými ponorkami ohrožen, ba zčásti ochromen, země v Anglii dost, ale země obdělávané možná méně hřišť pro golf. A tehdy Angličané viděli, že jen jejich země může je zachránit. Ford ve svých pamětech na několika málo stránkách dovedl vyličit, jak podařilo se v tomto případě kulturnímu člověku „překonat zemi“, ovládnout ji.

Nejprve šiléným tempem, telegraficky vyměněny byly myšlenky mezi Anglií a Amerikou, pak nastala šiléným tempem provedená práce a začátkem prosince 1917 vyjely si na anglická golfová hřiště první z oněch pěti tisíc traktorů, které na jaře 1918 umožnili Anglii vzdělat všecku půdu, která byla vzdělání schopna! A pochvalovali si při tom Angličané, že veškerá ta hřiště golfová i jiná byla vzdělána a zasetá, aniž prý bylo potřebí povolát za tím účelem muže z armády nebo muničních továren, neboť traktory prý řídily povětšinou ženy!

A druhý případ je také obecně znám. Je to případ — velkého poválečného hladu v Rusku, v této „obilnici světa“. Daleko lepší země než v Anglii, daleko víc země, jen trochu prý tu země „poškrábat“, zasít a už je tu bohatá zeň! Jak to tedy, že Quakeři z celého světa, mezi nimi i lidé z té nezemědělské Anglie, posílali potraviny do Ruska? Jak to, že Američan, cizinec Hoover a cizinec Nansen museli přijít, aby zachraňovali od hladu lidi — v obilnici světa?

A jak to, že i dnes, 1928, čteme zprávy o ruských nákupech obilí v Americe? A jak máme čísti na příklad a jak rozuměti na př., jak čísti po mladoslavsku zprávu, kterou podala jedna anglická delegace z Ruska za pozim — zimu 1924 a kde píše se rovněž o traktorech?

„Šest tisíc traktorů má býti tuto zimu (1924) dodáno, nejvíce do Oděsy a 3000 průvodčích (rozuměj šoferů) bude nyní během jara vycvičeno.“ Tolik zpráva ze země ruské, sovětské, a dodati lze jen tolik, že 1928, čtyři léta po té „dodávce šesti tisíc traktorů“, dočítáme se porůznu v obchodních zprávách z obilních burs světových o tom, že Rusko, „obilnice světa“, kupuje v cizině až statisíce vagonů! (R. 1927 odhad ruských nákupů v cizině asi 250—260 tis. vagonů.)

Chce nám snad někdo namlouvat, že ruská země je lenivější než země anglická? Že tím jsou vinný poměry? Nesvádějme vše „na poměry“, na zemi, hledejme lidi! Člověka. Lenin v roli Josefa Egyptského se neosvědčil. To je stručně jádro celé věci!

Ale aby nebylo nedorozumění: Neběží o roli Josefa u Putifarky, běží o roli Josefa Egyptského u obilnic!

Rusko mohlo by být obilnicí světa!!!

Ono na tom doopravdy něco bylo, tvrdilo-li se, že Rusko je velkou obilnicí v Evropě i ve světě! Několik málo spolehlivých, zaokrouhlených čísel z desetiletí před válkou dává nahlédnouti i nám laikům dosti dobře do celé té jinak hezky složité situace.

V letech 1900—1910 průměrná roční produkce obilí zaznamenána je u hlavních produktů žita a pšenice podle výnosu hlavních zemí v 1000 q těmito čísly:

	žito (1000 q)	pšenice (1000 q)
Rusko	200.000	U.S.A. 170.000
Ostatní Evropa	200.000	Rusko 160.000
U.S.A.	10.000	Argentina 60.000
		Kanada 20.000
Světová sklizeň	420.000	Světová sklizeň 830.000

Ve světě žita Rusko tedy bylo daleko na prvním místě, téměř nedostižné! Ve světě pšenice bylo jednou Rusko, jednou Amerika na prvním místě, v průměru byla Amerika o něco lepší.

Ve světovém obchodu obilím a moukou (průměrná čísla udávána jsou ve statistikách okrouhle mezi 300 až 400 miliony metrických centů ročně), to jest ve světě obilí a mouky vyvážených ze země Rusko mělo význačný podíl 70—90 milionů metr. centů!

U.S.A.	70—100 mil. q.
Rusko	70—90 „ „
Argentina	40—50 „ „
Rumunsko	20—30 „ „
Kanada	10—20 „ „

Ve světě obilí a mouky Rusko bylo nikoli jen šestino či sedmíno světa toho, Rusko bylo čtvrtino u v tomto světě!!! Někdy vyváželo a dodávalo dokonce i více, až 30% ze světové potřeby obilí a mouky! Jak mohl se svět obejít bez Ruska — obilnice?

Značná část světa nezávisí na obilí. Závisí na rýži.

Rýže (1923/24) v mil. metr. centů:

1. Britská Indie	443 mil. q
2. Čína	300 „ „
3. Japan	100 „ „
4. Indočína franc.	53 „ „
5. Nizozem. Indie	49 „ „
Siam	40 „ „
Korea	28 „ „
Filipiny	19.9 „ „
Formosa	9.2 „ „

Brasílie 8.6, Madagaskar 6.9, USA 6.8, franc. Guinea 5.6, Itálie 5.2, Španělsko 2.4, Ceylon 2.2, Egypt 2.0, Sierra Leone 1.6.

Bylo o tom mnoho sporu i mezi odborníky v letech poválečných, bude-li svět moci existovat bez ruského obilí a stojí to za to, pokusit se aspoň trochu si vysvětlit, jak že si vysvětliti skutečnost, že svět nezemřel hladu, když v Rusku, obilnici světa, lidé hladem umírali!

Snad stačí k pochopení celé věci tato dvě data, docela namátkou vybraná z celé té přemíry dat jiných:

V r. 1913 odhadnuta byla v jedné statistice obilní produkce Ruska na 775 milionů t. zv. dvojcetů, zatím co v téže statistice obilní produkce Spojených států odhadnuta byla na 1041 mil. dvojcetů. A táž statistika uvádí pro rok 1920 produkci americkou již číslem 1321 mil. dvojcetů, odhad pro Rusko přirozeně nebyl v tom roce možný. I když snad jiná statistika podává čísla jiná a i když je mezi odborníky rozpor v tom či onom, pro nás laiky je tu jasná jedna skutečnost: přírůstek v Americe odhadován je tu více než 300 mil. dvojcetů, což jest skoro polovic veškeré ruské úrody z r. 1913!

Představíme-li si, že vedle Spojených států je ještě Kanada a Argentina a spousta jiných menších zemí, a představíme-li si, že se náhodou světová zeň v šu d e vydaří, máme tu zcela prostě vysvětlení toho, že třeba celá ruská zeň mohla by vypadnouti a svět přec jen nezemře hladu, ba, svět mohl by do Ruska dokonce dovážet!

Ale vraťme se z úvah o tom, co bylo, do přítomné doby, a podívejme se, „jak velké zrní“, abychom mluvili obrazně, „roste v Rusku po revoluci“, protože mluvit o Slovanstvu ve světě země obdělávané, ve světě obilí, a ne-

mluvit především a hlavně o Rusku, bylo by pošetilostí. Napišme si:

Motteto na thema „Josef Egyptský dívá se na svět r. 1928“.

Tak totiž by se mohl nadepsat zcela po právu tento krátký odstaveček. Neboť svět se v těchto obilních věcech od dob faraonů mnoho nezměnil! Jen těch všelijakých faraonů je víc a místo „obilnice“ nebo „špejchar“ říká se dnes „elevátor“. A mnoho Josefových potomků a bratří činně je jako dříve při elevátorech s obilím světa. Jen léta úrodná a neúrodná střídají se spolu nepravidelněji než za Josefa, kdy sedmiletá úroda a sedmiletá neúroda podávala, abych tak řekl, daleko „lepší podklad pro spekulaci à la hausse i à la baisse“.

Dnes Josef Egyptský, chtěl-li by zásobit celý svět, nevybral by si žádného evropského faraona, dnes pustil by se asi v podpalubí přes moře k „faraonům“ do Ameriky. Neboť jen pšenice urodilo se ve Spojených státech podle hrubého odhadu na 2 a půl milionu vagonů, ovsu na 4 miliony, kukuřice dokonce na 8 milionů vagonů! Jedině žito nestojí za řeč, žito urodilo se tam v roce 1928 náramně málo, všeho všudy jen asi 40 tisíc vagonů, což je asi tolik, kolik se urodí v Československu. Není asi poptávka. Ale spočteme-li ty předchozí číslice, dojdeme pro Spojené státy k číslu 14 a půl milionu vagonů! Není to dostatečná úroda pro 107 milionů obyvatel? Ano, t a d y j s o u p ř e b y t k y pro Josefy Egyptské, tady se dají stavět ohromné zásobárny, věže pro obilí!

Protože srovnáme-li tuto úrodu s úrodou ruskou, nepotěšíme tím příliš naše slovanská srdce. Rusko před světovou válkou sklízelo tak asi kolem 10 milionů vagonů obilí (pšenice, žito, ječmen a oves), letošní pak (1928) úřední, ruský tedy odhad udává číslo 7 a půl milionu. I kdybychom brali tento odhad na plných sto procent — i největší přítel bolševického Ruska musí uznat, že statistiky ruské podléhají často zpolitování a nelze je tedy stoprocentně brát! — i kdybychom tedy toto číslo brali celé, je tu proti Spojeným státům jen asi poloviční počet!

Obilí míň a lidí víc! Tam 14 a ½ mil. pro 106 mil., tady 7 a ½ mil. pro 143 miliony!*) Mohou tady být p ř e b y t k y pro ostatní svět? Těžko, přetěžko, dnes na Rusi zbude něco pro Josefa... Ruští Josefové chodí po světě kupovat obilí, protože na Rusi jinak by byl — hlad!

Ne, díval-li by se Josef Egyptský dnes na svět, měl by radost z takové Kanady, kde na 7 milionů obyvatel připadá úroda 1 a ½ milionu vagonů pšenice, nebo z ta-

*) P o z n.: Podle statistiky Mezinárodního Zemědělského ústavu v Římě, odhadováno na miliony *q*, je poměr přibližně stejný, jen o něco málo lepší pro Rusko.

Bez kukuřice (rekordní žeh americká na 8 mil. vagonů!) je poměr: Rusko (pšenice 234 mil. *q*, žito 199 mil. *q*, ječmen 57 mil. *q*, oves 161 mil. *q*): 651 mil. *q*. Amerika (pš. 398 mil. *q*, žito 153 mil. *q*, ječmen 107 mil. *q*, oves 284 mil. *q*): 804 mil. *q*. Kukuřice urodilo se asi 2krát tolik co o v s a, je tedy i podle této statistiky poměr celkem 1:2!

Jak možno věřit pak očitým svědkům a jak vysvětliti si, že někdy i nezaujatí svědci přijdou z Ruska a hlásají, že v zemědělství stav předválečný dosažen! Snad možná, že místy je předválečný stav dosažen, snad možná, že je místy i předstížen. Ale kdyby zde byl vskutku dosažen celkový i průměrný stav předválečný, bursy a statistiky musily by s ním počítat. Bursa nemůže lhát před žněmi, dokud není známa skutečnost, ale bursa nemůže lhát po žních a po celý rok.

kové Argentiny, kde lze stavět obilnice! Zrno zvící slepičího vejce zůstalo p o h á d k o u !

Ale „Rusko jako obilnice světa“ zůstává zatím snem pro Slovany i Neslovany. Veliký sen je to, slavný sen je to, ale vysvětlit, jak půjdou léta hubená a jak léta tučná, nedovede dnes žádný Josef Egyptský, žádný Josef v Rusku a žádný ve světě...

Slovanstvu ve světě země obilné chybí jen — půl slova?

Nikde ve světě není postavení Slovanstva tak příznivé, jako ve světě zemědělství. Země má Slovanstvo dost!

Nezaujímal-li Slovanstvo přes tuto všecku svou úrodnou zemi místo takové, které by mu s ohledem na zemi patřilo, pak chybí něco v té druhé polovici slova z e m ě d ě l s t v i, pak chybí něco v té agri-KULTURE!

Jen půl slova! A přec — kdo troufá si vystihnout, najít plnou pravdu toho půl slova?

LITERATURA A UMĚNÍ

Ferdinand Peroutka:

Styl nade všecko.

I.

Literární časopisy oznamovaly nedávno, že romanopisec p. Vladislav Vančura jezdí po městech této republiky, přednášeje o humoru. Trvalo by dlouho vzpomenout si na někoho, kdo by se k tomu ještě méně hodil. Neasistoval jsem žádnému z těchto výkonů a poněvadž chci být upřímný, neřeknu ani, že bohužel jsem neasistoval. Krátce a dobře nebyl jsem při tom, ale předpokládám, že zcela nehumornými a tesklivými větami mluvil Vančura o tom, že do lidské duše je vložena potřeba humoru. Poskytoval asi pohled na muže na nepravém místě. Je-li do lidské duše opravdu vložena potřeba humoru, Vančura není mezi těmi, komu byla dána schopnost ji ukájet. Jak se vůbec dostal k tomu, aby táhl za jeden provaz s humoristy? To přijde nepochybně tak, že u nás každý chce všemu rozumět, a že každá móda si hned všechny podmaní. Náhodou buď přišel do módy humor, dosti neočekávaně, po dlouhých letech, kdy u nás humornost platila za znak méněcennosti, a kdy největší naděje v oblastech ducha vzbuzovali ti muži a mužici, kteří šli tak přísně po stezce ctnosti, že je nikdy ani nenapadlo udělat vtíp; a, důvěrně řečeno, i kdyby je to bylo napadlo, nebylo by jim to nic platno. Kdyby Vladislav Vančura zůstával více věren své osobnosti, jezdil by po československých městech s přednáškami o tragickém pathosu. A kdyby už všichni ostatní spisovatelé se stali humoristy, on podle své přirozenosti měl by čnět z tohoto veselého moře jako černý ostrov tragiky. Vím sice, že už také napsal humoristický román pod titulem „Rozmarné léto“, ale napsal jej nepochybně více z teorie než z opravdového nutkání. A kdyby byly uspořádány závody ve smích nad tímto humoristickým románem, vyhrál by je nepochybně autor nad svými čtenáři o řadu délek. Nechci Vančuru zlehčovat těmito poznámkami. Chci prostě říci, že někdo se hodí k tomu a jiný k onomu, a že spisovatel, chce-li to opravdu někam přivést, musí zůstat věren své osobnosti, ať už jest jakákoliv.

Samým založením svého talentu je Vančura tragik a pathetik. Kdyby ještě nebyla napsána bible, měl by jemu být svěřen tento úkol. Pouhý tragik má ještě nějaké naděje, že by se mohl jednou zváti humoristou, kdyby toho shledal opravdovou potřebu. Stačilo by mu někdy jen obrátit perspektivu. Ale je-li někdo mimo to ještě každým vláknem své bytosti pathetik, pak je tady pro humor náramně neúrodná půda, a asi ani nepomůže ji obdělávat. Sotva ještě máme druhého tak pathetického autora jako je Vančura. F. X. Šalda býval ve svých mladších letech také pořádný pathetik, ale Vančuru v tom hned tak někdo nepřekoná. Na každé jeho větě spočívá tlak několika atmosfér pathosu. Sedí-li v jeho románě žebrák na schodě, jaký jest to schod? Obyčejný? Zajisté nikoliv. Je to schod, „jenž byl snad posledním schodem hrozného nebe“. Mezi zašlou věcí a nebem napne Vančura strunu a brnká na ni. Jeho románový styl je pln výzev, zaklínání a vykřičníků. Humor v dobré polovině případů je zrada na pathosu, událost mimo program, trhlina ve slavnostnosti, vzpoura proti vznešenému gestu. Jestliže někdo jest zcela pathetický a zcela slavnostní, sotva to někam přivede v humoristické kariéře, poněvadž by se nemohl vzepřít proti svému nejvlastnějšímu vidění světa. Jsa celou svou duší na straně pathosu, je bez nadání k vyvolávání kontrastů, z nichž klíčí humor. Mimo to je tu ve Vančurově případě ještě jedna překážka: je neschopen mluvit někdy také krátce. A úspěšnost bývá duši vtípu a žertu.

Vančurovo uzpůsobení, které je ovšem povýšeno nad všechny polemiky, vede ho k tomu, aby jako spisovatel zejména miloval tragičnost. Tam je nejvíce umění, kde jest tragika; a člověk jsem, poněvadž nic tragického mi není cizí. Vančura, poslouchaje zákonů své bytosti, každou tragiku vyžene na vrchol a do krajnosti. To je také špatné uzpůsobení pro někoho, kdo by byl rád humoristickým talentem. Filosofickou podstatou vyššího druhu humoru jest určitý agnosticismus. Tam, kde by člověk měl naříkat, udělá místo toho statečný žert. Humorista jest cudný a zdržlivý v citu a ve výrazu: Vančura mohutně oplývá obojím. Humorista klade závoj přes některé tragické stránky života, i když o nich ví: Vančura by nejráději se všeho stáhl pokožku. Jeho spisovatelská metoda je trochu podobna vaření živých raků ve vřelé vodě.

Když vyšel „Pekař Marhoul“, bylo patrné, že s Vančurou přišel do naší literatury talent velmi vážný a velmi neobratný. Zřejmá vážnost a hluboké zaujetí pro věci života, s nimiž přistupoval ke spisování, povyšovaly ho nad všechny jeho kolegy. Bylo vidět, že tu přišel někdo, kdo mohutně přivínil na svou hruď literární umění a kdo o tomto vztahu nesmyslně lehkomyšlně. Viděli jsme, že dosud mává kyjem své literatury neobratně, jako oslepený titán. Ale řekli jsme si, že naději, která s ním přichází, třeba klásti nad všechny naděje jiné. Takový dojem na nás udělala vážnost jeho ducha. Přihlíželi jsme, s jakým zaujetím dovede se sklonit nad ubohou postavou pekaře Marhoula: hle, zde autor, který snad bude produkovat více než papírové figury! Máme nyní před sebou nový román Vančurův „Poslední soud“.*) Tento román potvrzuje jak poznatek o vážnosti jeho talentu, tak také poznatek o jeho neobratnosti. Abych řekl hned, co mám na srdci: potvrzuje ještě více poznatek o jeho neobratnosti. Je to skoro pohodlná přehlídka Vančurových

*) „Poslední soud“, román. Nakladatelství Odeon, Praha III., Vítězná 11.

slabostí, které jsou mohutné. Máme-li usuzovat podle „Posledního soudu“, je tato naděje naší literatury v těžké krizi. Nejde kupředu, točí se dokola. A nedostane se z této krise, dokud se mu nějak nepodaří vyrovnat se se svým stylem. Jest mu přáti, aby se s ním vyrovnal asi tak na třicet procent. Styl má být sluha. V „Posledním soudu“ je styl nepříjemný pán, který autora prohání až do potu. Vančura podléhá těžké literární chorobě, jejíž vnější příznak je stále opakovaná otázka nad každou větou: jak bych to napsal originelně? jak by se mi mohlo podařit říci toto zcela nebývale? Bude-li si někdo klásti mnoho takových otázek o svých šatech, můžeme být jisti, že se dříve nebo později objeví na veřejnosti ve stavu hrozného převyšňovenosti. A jestliže se spisovatel stále ptá a ptá tímto způsobem, předá veřejnosti svůj román ve stavu těžko čitelném. Což je případ „Posledního soudu“. Vančura sám jest komunista. Ale jeho styl je buržoa s těžkým zlatým řetězem na vestě, s velkým skvostem v kravatě a s prstenem na každém prstu. Svoboda ducha u Vančury přestává, jde zde o věci stylu: tady se ocitá v poddanství, které není o nic lehčí snad proto, že si je Vančura sám vymyslel a sám se do něho vechal. Mohlo by se snad žádati, abychom oddělili otázku románu od otázky stylu, ve kterém byl sepsán. Přiznávám, že to dovedu právě tak málo jako oddělit otázku pokrmu od otázky chuti. Ostatně jest styl daleko největší událostí v tomto Vančurově románu. Útrapy jednajících osob pozorujeme tu méně než útrapy píšícího autora. Více než děj a osoby pozoruje se tu zuřivý boj se stylem, z něhož vychází sloup prachu. Ostatně je všechno, co se v románu vyskytne, tak polepeno a opředeno oním vančurovským stylem, že to skoro ztrácí všechnu formu. Baroknost slohu činí nám nezřetelnými a těžko srozumitelnými děje a události, které nám autor nepochybně chtěl sdělit. Hodlá-li pokračovat v tomto způsobu psaní, učiní snad nejlépe, vydá-li k svému příštímu románu krátký obsah děje, jak je to zvykem na programech při operách.

Franta Kocourek:

Německé mluvicí filmy.

II.

E. A. Dupont: *Atlantic*. — G. W. Pabst: *Westfront 1918*.

Berlín, 25. května 1930.

První zvukový film, který splňuje větší měrou naděje právem skládané do tohoto nového útvaru, je „*Atlantic*“ od německého režiséra s francouzským jménem E. A. Duponta.

Dupont je autor dvou pozoruhodně silných filmů, „*Barucha*“ a „*Variété*“, ale také pozoruhodně slabého „*Moulin Rouge*“. Tím větší byl zájem o jeho nový a ještě k tomu zvukový velkofilm.

Nikde není relativnost soudu o nějakém díle tak jasná, jako v oboru, který je teprve na prahu svého vývoje, který dělá první krůčky a podoben dítěti přidává k vyzkoušenému již pohybu nesměle nějaký nový. Mám od samého počátku zvukového filmu značně jasné představy o tom, jak musí vypadat, aby měl právo na název „umění“. Nejedna z možností, navrhovaných na tomto místě před rokem, se zatím, někdy doslovně, uskutečnila. Teorie však zůstává teorií a měří-li člověk postup-

ně vznikající díla důsledně podle své teorie, upadá konec konců sám do pochybností, nežádá-li něco, co se nikdy nemůže naplnit.

Proto je teoretikovi neocenitelnou podporou skutečný vývoj a hotová díla. Dávají mu kontrolu, posilují ho, korigují a doplňují. Kdyby nebyl G. W. Pabst udělal film „Westfront 1918“, bylo by možno nazvat Dupontův „Atlantiku“ největším a nejlepším zvukovým filmem. Ano, po Pabstovi — a jistě brzo — přijde zase někdo jiný a postaví zase něco většího. Ale člověk je přesvědčen, že se dívá na podstatu věci správně a upevní si svá měřítka, daleko více vycítěná než rozumem vykombinovaná.

Ztroskotání zámořského parníku „Titanic“ je ještě v dobré paměti, třebaže se od té doby převalila vlna světové války s nekonečným řetězem stejně velkých i větších katastrof; je to tak vyloženě dramatický námět, že se logicky vtírá otázka, proč nebyl dosud filmově zpracován.

Možná, že to není náhoda; jistě není náhoda, že na „Titanic“ došlo v prvním velkorysém zvukovém filmu. Kolik tragiky tohoto ztroskotání bylo zakleto do zvuku! Nemusíme se ptát svědků, zachráněných ve člunech, abychom si to dovedli představit.

Dupont se chopil své látky široce a odvážně, ale nepodařilo se mu úplně zvládnout ji. Přeháněli bychom patrně vliv libreta napsaného podle stejnojmenného anglického dramatu Ernesta Raymonda, kdybychom to přičítali na jeho vrub.

Torsa filmu o „Atlantiku“ jsou bez vady, mocně vzepjatá, obrazově i zvukově napínavá místa monumentálních obrysů, kde režisér rozpoltil fotografie ostře nasazeným zvukem, kde našel rovnováhu mezi oběma složkami, kde šťastně potlačil jednu, aby vynikla druhá, kde konstruoval, nezapomínaje na hlavní dějové pásmo.

Na palubě „Titanicu“, zde „Atlantiku“, hraje hudba. Flirt trávající od břehu jedné pevniny ke břehu druhé, žvatlání, smích, tanec v přepychovém dancingu první třídy. Hluk kapely, hovoru — a náhle ticho, jako když utne. Neústupně prodírá si ostrá příď hladinu moře, odhazující s temným sykotem zpěněnou brázdou na bok. Hladká, nenapodobitelně prolomená hladina se zacloněnými malými lesky plíží se nazad a třísť v krajkovité pěny. Ocelový bok lodi, kus moře a příď, která se probíjí. Nic víc, jen slabý sykot vody a vzdálený, ale všudypřítomný hukot lodního šroubu, který jemně otřásá celou lodí.

Nebo: strojovna.

Celý ten svět hluboko pod parketami první třídy, s ocelovými schodišti a zábradlími, s hlavicemi šroubů, které se pravidelně zdvíhají, klesají, s lesklými písty, z nichž kape olej a které dýchají, klapot kleští a francouzských klíčů, syčení páry a vody, zvonící signály, telefon, křik, pískání, popěvek.

Zatím co nahoře žijí lidé důležité své příběhy, problémy a drobné spory, blíží se noci ledovec, nenápadný a tichý. Z dálky zní taneční hudba, příď řeže dál hladinu, ostrá a nevidomá, voda temně syčí a zbloudilý kus ledovce se volně kolébá proti němu. Kapitán jej vidí, dává pokyny a vyhne se přídi, ale masiv udeří parník s boku, rozdrť stěnu a voda se začne hrnout do skladiště.

Právě tento okamžik, který měl být filmově mocně vyzdvížen, dramaticky selhal. Režisér se zřejmě rozhodl šetřit gradací na další scéně, ale zde chybil, protože nevystupňoval dostatečně situaci, na kterou bez výjimky každý nejvíce čekal od začátku filmu.

Dupont považoval za účinnější nechat vědomí nebezpečí a tragiky pomalu pronikat mezi pasažéry, od kapitána a důstojníků k několika málo mužům a teprve potom k ženám.

Úmysl poněkud stálé gradace je sice dramaticky chvályhodný, ale nesmí být uplatněna na úkor vlastní dramatickosti námětu, což je do značné míry případ druhé poloviny „Atlantiku“, v níž najdete několik statických míst, brzdících běh událostí. Dupont tu také spolehl na přirozené napětí, vyvěrající z přesného vědomí každého diváka o tom, jak tragédie skončí. Částečně právem, protože u lidí, jejichž osud je zpečetěn, nabývá nenadálého dramatického přízvuku i nepatrné hnutí nebo lyrické intermezzo.

Také stylisticky je tu jasný rozpor mezi filmově dokonalými partiemi na přídi nebo ve strojovně a partiemi nekonsačními, které jsou seskupeny kolem postavy nemocného spisovatele Heinricha Thomase (Fritz Karter, nejlepší herec mezi všemi v tomto filmu).

Tyto slovní partie jsou sice voleny s vyříbeným dramatickým smyslem, vystihují často situaci daleko rychleji, přesněji a závažněji, než by to bylo možno v řeči obrazů, ale přece jen někdy stahují dolů nit filmového děje, který by chtěl letět dál a výš.

Mladý párek novomanželů (Lucie Maunheim a Fr. Lederer), pastor Wagner (Theodor Loos), veselý Poldi (Willy Forst), tříčlenná rodina Schröderů, jejíž hlava se ani na parníku nemůže vzdát záletnictví (herecky nezajímavá), velký přítel alkoholu, dr. Holtz (Hermann Vallentin), paní již jmenovaného spisovatele Thomase (Elsa Wagner) a Thomasův sluha Wendt (Georg John), to jsou postavy, které nám z množství pasažérů režisér přibližuje, aby nám na pozadí jejich tváří a osudů zaostřil neodvratnou tragiku katastrofy.

Vedle toho jsou tu tři hlavní představitelé námořního světa, von Oldenburg, kapitán „Atlantiku“ (Dr. Philipp Maunin), Lersner, druhý důstojník (G. A. Koch) a Marconi — telegrafista (Syd Crosley), všichni tři střídají a nepathetičtí, jak se sluší na námořníky.

Je tu však ještě spousta jiných lidí, rozdělených mřížemi strojírny a kotelny na dva tábory, které se smísí teprve v poslední půlhodině života lodi. Na jedné straně pasažéři, na druhé posádka lodi, celý malý národ číšníků, sluhů, panských, kuchařů, lodníků, strojníků a topičů, kteří stěží unikají zátopě, aby se mohli utopit o hodinu později, tam nahoře. Sem patří také lodní kapela, jejíž členové do posledního okamžiku hráli.

Ohňe pod kotly zhašeny, stroje zastaveny, hřidele se netočí, písty nedýchají. Siréna poplašně houká, po prvé ve zvukovém filmu, oním táhlým, žalostným zvukem, který je nejvýznačnější zvukovou kulisou přístavů, tím hluboce rozechvěným tónem, který vystihuje melancholii přístavů stokrát lépe, než nejlepší báseň nebo obraz.

Telegrafista vysílá S. O. S., ženy se bijí jako šelmy u záchranných člunů, posádka musí bojovat proti zbabělým mužům, bílá ramena člunů se sklánějí a čluny přeplněny klesají k temnému moři. Poslední pozdravy, šílené výkřiky, zoufalství odloučených, nový člun odráží, siréna marně volá a telegrafista, už po kolena ve vodě, vysílá nové S. O. S.

Potom závěrečná, davová scéna, všichni, kdo se nevešli do záchranných člunů, se shromáždili. Loď klesá stále hloub, pomoci se už nedočká. Loučení se světem, bezmocné, zbabělé, hrdé. Naposled vidíme kapitána, naposled trosečníky. Kdosi předřikává modlitbu, všichni

opakují, voda stoupá, voda vítězí, s hukotem vpadá na poslední oběti, strašlivý křik v temnotách pomalu opadá a vyústí v mrtvé ticho.

Skrýto mrakem, houpá se ráno slunce na slabě zvlněném, mlčelivém moři.

*

Jediný nemilý dojem, který jsem si odnesl z premiéry Pabstova filmu „Westfront 1918“, se týkal vstupného. Musil jsem se totiž „spokojit“ listkem za 40 Kč.

G. W. Pabst, režisér výtečné „Uličky bez radosti“, v níž po prvé zazářila svým podivným leskem hvězda Grety Garbo, dále „Tajemství duše“, studie případu pohlavní impotence, a „Lulu“, filmu o prostituci, přistoupil tentokrát k motivu světové války, která je pro Němce problémem tím aktuálnějším, čím větší je odstup.

Nechybíme, řekneme-li, že Pabstova „Západní fronta 1918“ vyvolá ve světě filmu podobný ohlas, jako jej literárně vyvolala kniha Remarqueova. Proti Remarqueově reportáži je Pabstův film umělečtější založen a sotva se některému filmaři podaří v tomto směru podat klasičtější dílo. Bude to aspoň jistě dlouho trvat.

Kdosi v novinách napsal, že Pabstův válečný film bude působit proti válce víc než sta brožur, přednášek a knih. Nevěřím sice upřímnosti internacionálního pacifismu a jsem přesvědčen na základě jistých pozorování, že by válka na př. 1. června 1930 nebyla daleko všem Němcům proti chuti, ale je zcela možné, že Pabstův film bude mít silnější protiválečný vliv než dosud cokoliv jiného.

„Westfront 1918“ má podtitul „Vier von der Infanterie“, což je název románu Ernsta Johannsena, podle něhož bylo napsáno libreto. Stejně jako kniha Remarqueova nemá ani román Johannsenův hrdiny ve známém románovém slova smyslu. Obrovský kolektivní děj, jako byla světová válka, typicky kolektivní instituce, jako je armáda a zvláště armáda v zákopech, naučila autory také myslet a psát kolektivně. Na místo jedince nastupuje větší celek, vytvořený několika jedinci, kteří však jsou spjatí společnými zájmy a cítí vzájemnou odpovědnost.

Tak je pojat také Pabstův film. Divákům, zvyklým na oslnivého hrdinu, kolem něhož se všechno točí jako kolem Možuchinova Hadži Murata, bude v „Západní frontě 1918“ asi něco scházet. Není tam takový hrdina, nejsou tam vůbec hrdinové, ale samí utýraní, k smrti unavení vojáci, kteří plní automaticky do posledních sil automatické rozkazy. I ti čtyři od pěchoty, kterým je autorem a režisérem dána úloha hrdinů, se většinou ztrácejí jako v mlze v té mase sobě navlas podobných lidí, kteří už nejsou lidmi.

Jsme na francouzské frontě v posledním roce války, 1918. Němečtí vojáci vyčerpaní stojí v rozbitých zákopech proti nepříteli, jemuž docházejí stále čerstvé posily, zatím co Němci již dávno poslali do boje poslední rezervisty.

Čtyři od pěchoty, to je Bayer, Karel, student a poručík. Poznáváme je v chatě francouzského sedláka, jehož dcera Jacqueline stačí utěšit všechny čtyři, ale má ráda jen studenta.

Jenom krátká chvíle idylly v chatě za frontou je nám dopřána. Granátová rána, která bleskově roztrhne scénu improvizované rodinné pohody, zahajuje pásmo bojů a utržených, jež se potáhne až do konce, přerušeno jen několika úsměvnějšími epizodami.

Pabst nás provádí neúprosně celým tím peklem, v němž opravdu není místo pro solipsistického hrdinu,

nedopřáváje nám, až na malé výjimky, odpočinek, a tak je to, jako bychom byli neustále v dusném ovzduší, pod těžkým mrakem, v kraji, kde nevěříme ani slunci, když se objeví. Je to ruka umělce, která nás vede, to cítíme na každém kroku této tragedie milionů, která v Pabstově filmu nemá svou katharsis.

Stejně jako detektivních, tak i válečných filmů jsme viděli dostatek. Američané vytloukli ze světové války i ve filmu těžké miliony dolarů, také Francouzi se pokusili několikrát úspěšně o její filmovou exploitaci a Němci za nimi nezůstali pozadu.

Všechny bez rozdílu blednou vedle filmu Pabstova, který prozatím nejintenzivněji vyjádřil nesmyslnost, děs a metafysiku světové války.

Nepracuje s masami, jak bývá ve válečných filmech zvykem. Omezuje se na čtyři muže od pěchoty a několik málo jiných vojáků a důstojníků, kterých nutně potřebuje k realizaci své základní ideje. Snad právě tímto vymezením a koncentrací působí jeho dílo tak mocně. Nepotřebuje masy komparsů, protože to, co žijí na malém úseku fronty několik lidí, žije stejně na celé frontě statisíce jiných. Jejich úkoly i osudy se navzájem podobají jako vejce vejci, je lhostejno, díváme-li se na celé jeviště nebo jenom na jeho malou část.

Tato myšlenka je bez jakéhokoli mluvení a vysvětlování, bez jakékoli symboliky ve filmu pregnantně vyjádřena a tvoří neviditelný, ale cítěný rámec příběhů, jež vypravovat by znamenalo opakovat dobře známou historii o kamarádovi, který umírá tři kroky ode mne a jemuž nemohu pomoci, o krvi, která se rozlévá zpod přílby, o zavšivených zákopech, o dovolené, po níž je fronta a všechno to běsnění ještě nepochopitelnější.

Režisér se uměl se vzácným vkusem vyhnout všem nechutnostem v obrazech a se stejným štěstím volil motivy zvukové, které tu místy přestávají být doprovodem a zdvíhají se organicky do výše spolu s obrazy. Je to vidět a slyšet zvláště dobře po zážitku z Dupontova „Atlantiku“, kde je sice zvuku využito daleko více než v dosavadních zvukových filmech, kde však přece vzniká občas dojem umělkovanosti, protože obě složky nejsou dobře srostlé a nebyly režisérem současně viděny a slyšeny.

Pabstův film působí v tom ohledu daleko přirozeněji, což je velký pokrok. Nejde tu tolik o detonace šrapnelů a granátů, o suché rány pušek a řezavý štekot kulometů, tedy o vlastní hudbu fronty. I to je sice děláno sugestivně (částečná restrikce granátových výbuchů by filmu zaručeně prospěla), ale významnější jsou jiné motivy: vojácké hovory (němčina je v tomto filmu bohužel značně rozmazaná vinou reprodukčního přístroje, hlavně na začátku), zpěvácké dueto s falešnými terciemi, které jsou podstatným kouzlem zpěvu vojáckého a vesnického, dueto foukací harmoniky s popěvkem, jehož rytmus se řídí podle počtu chycených blech, kabaret pro vojáky na frontě s fešnou subretou, komiky a vojenskou kapelou, tlustou dechovou kapelou, bez níž by obecný lid sotva mohl žít...

Jsou tu ale především dvě místa, která dávají Pabstovu filmu zvláštní relief. Jedno z nich je nenápadné, neefektní, jenom nahozené, ale přece hodné zaznamenání: prozpěvování francouzského vojáka-Senegalce, který napadl studenta, toho ze čtyř u pěchoty, který ho přiškrtil a přitlačil v granátovém trychtýři do bláta, kde se student utopil. Je to taková hravě přehazovaná orientální melodie, jakou uslyšíte na mohamedánských březích Středozemního moře, nevidíme při ní Senegalce, jen zákopy, všude stejné zákopy.

Druhé místo dovolilo Pabstovi zvukově vystupňovat závěr filmu do míry v tichém filmu prostě nemožné.

Jiný ze čtyř od pěchoty, poručík (Claus Clausen), je při útoku raněn. Z kupy mrtvol se náhle zdvihá, od země až k nebi vysoký, vztyčuje ruku a šíleně volá:

„Hurá!“

Vojáci se ho ujmou, ale on stále řve svoje hurá, i na obvazišti nad hlavami raněných a umírajících hurá, vytržené oči a rozevřená ústa, i na operačním stole to strašlivé „hurá!“, v němž vykristalisovala celá bída, celý děj války.

V ovzduší polního lazaretu vyrůstá toto jediné slovo na nezapomenutelný protest proti válce a vraždění.

Také Karl (Gustav Diessl) umírá v horečce, vidí svou ženu, kterou našel s cizím mladíkem v posteli, když přišel na dovolenou, ale teď jí odpouští, tichými větami, napojenými radostí, že zas bude dobře.

Bayer (Fritz Kamper) si na svých nosítkách zpívá, zpívá, s očima upřenýma vzhůru, najednou přestává, rysy v tlusté tváři tuhnu v náhlém pochopení, že je konec, nadobro konec. Světlo padá na jeho tvář a stínuje již masku mrtvého, která pomalu hasne...

Tím film končí.

Všiml jsem si více jeho zvukových partií jako nova.

Tím jsem nutně zanedbal stránku ryze filmovou. Je dokonalá, čistě výmluvná, dynamicky silná, obrazově krásná jako v žádném filmu poslední doby, Eisensteinovu „Generální linii“ vyjímaje. Scéna, kdy student (Hans Joachim Moebis) se vrací ke svému útvaru, procházející mimo vojáky, kteří otesávají kříže na hroby, je klasická, jako ostatně nejedna scéna tohoto filmu. Nerušeně plynulý však není, zvuk i tu zaviňuje nevídané caesury.

Bojiště, měkce a stříbřitě fotografované (F. A. Wagner), se mění v záhadné jeviště, v zakletou krajinu, kde se zdvihají černé clony výbuchů a bílá oblaka uléhají do ostřílených a přece živých keřů. G. W. Pabst dovedl tento plainair pozdvihnouti realistickými prostředky na symbol poznamenaný písmem prokletí pro všechny příští časy.

Herecky je celý film jedinečně vypracován, nejenom jmenovanými již čtyřmi od pěchoty, ale i ostatními, t. j. Francouzskou (Jackie Monnier), Karlovou ženou (Hanna Hoessrich) i matkou (Else Heller). Dokonalá, civilní, lidská harmonisace ensemblu.

*

Zbývá poznámka o jazyku.

Je pravda, že našemu obecenstvu budou bližší německé mluvící filmy než francouzské.

Ale je také pravda to, co jsem si už jednou na tomto místě dovolil tvrdit a o čem mne glosované tři německé mluvící filmy přesvědčily.

Ideální řeč pro zvukový film není ani angličtina, ani němčina, ani francouzština.

ŽIVOT A INSTITUCE

Jos. Kosina:

Moderní člověk a esperanto.

Proti málokteré věci jest dnešní člověk tak obrněn předsudky a obalamucen falešnými názory a neodůvodněnými výroky, jako jest tomu právě v problému

pomocného mezinárodního jazyka. Jelikož pak denní život, který jest dnes tak krásně charakterisován anglickým „Time is money“, čas jsou peníze, odvádí jej od přemýšlení, protože filosofování dnes málo vynáší a úspěchu dosáhne pouze ten, komu se podaří ukořistiti co nejvíce z těch hmotných pokladů, kterými nás zásobuje naše strojová civilisace, nenamáhá se přemýšlením více, nežli jest nezbytné třeba, aby nesešel s cestičky, kterou mu vyšlapali jeho duchovní vůdcové.

O pomocném mezinárodním jazyku jistě slyšel, ale učení páni řekli často, že je to „bluff“, utopie, nesmysl. Je velmi pohodlné věřiti, že jest to opravdu jenom utopie, vždyť přesvědčiti se by znamenalo námahu, t. j. studovat problém. Je tedy umělý jazyk hříčkou pro nepraktické snílky a basta. Zapomíná ovšem, že tak zvaná oficiální věda bývala velmi často překážkou pokroku. Když se začínalo se stavbou železnic, byli to právě vědátory (tuším francouzská Akademie), kteří slavnostně prohlašovali, že i v tom případě, podaří-li se přivést vlak na kolejích do pohybu, postaví se v cestu jiná nepřekonatelná překážka. Lidský organismus nese „ohromné“ rychlosti, kterou se tyto strašné stroje budou pohybovat. Kolik takových případů bychom našli?

Dnes už ovšem ani věda nestojí daleko na stanovisku pomocnému mezinárodnímu jazyku tak odmítavě jako kdysi, ba možno říci, že právě naopak, ale staré zakořeněné předsudky vyvracejí se velmi těžce.

Hlavní námitkou proti uměle vytvořené řeči, námitkou, která jest velmi často opakována, jest, že prý jazyk je organismem, podobným živému organismu, a že není proto možné stvořiti jazyk, tak jako není možné dáti si na př. udělati v továrně závodního koně. To jest ale ohromný omyl. Řeč přece není organismem, nýbrž psychickou funkcí. Je to pouze nástroj, kterého používáme k tomu, abychom přenesli myšlenky ze svého mozku do mozku někoho jiného. Na dokonalosti tohoto nástroje je ovšem závislá i věrnost myšlenkového pochodu, který v tomto druhém mozku vyvoláme. To jest jasné a přece to mnoha a mnoha lidem nejde do hlavy. Někdy ovšem chápou tuto „nedovtipní“ věc velmi dobře, ale jsou si také velmi dobře vědomi, že by zavedením snadného a každému člověku přístupného mezinárodního jazyka jako všeobecného dorozumivacího prostředku silně pobledla gloriola učenosti, které nabyli tím, že se s větší nebo menší námahou naučili několika jazykům a nyní z tohoto svého monopolu vytloukají kapitál ať již tak či onak. V dnešní době přikládá se vůbec znalosti cizích jazyků takový význam, že se člověk, který zná několik jazyků povyšuje automaticky mezi vzdělance. Že by to bylo správné, o tom pochybují. Zdá se, že si postupně vytvoříme ze svých škol ústavy, které v samé snaze, aby učinily svým absolventům přístupnými kulturní poklady velkých národů (na ty malé se i při nejlepší vůli nedostane), vychovají papoušky, kteří budou znamenitě uměti opakovati v hlavních evropských jazycích celou řadu konvenčních frází, pozdravů a pod., ale nebudou míti ani chuti ani možnosti použití svých znalostí k tomu účelu, ke kterému jim byly vštěpovány. Bude to znamenité. Budeme míti potom dostatek kvalifikovaných sil na místa průvodčích cizinců po naší Praze, hotelových portýrů atd.

Jest přece nutné, abychom si uvědomili, že nezáleží na tom, v kolika jazycích dovedeme určitou věc vyjádřiti, ale jaké jest kvality to, co povídáme. Jak říká Shaw: „Mezzofanti, člověk, který ovládal padesát osm jazyků, dovedl jimi říci méně nežli Shakespeare se svojí trochou

latiny a ještě méně řečtiny.“ Ne tedy řada jazyků, ale zato důkladně.

Namítne se mi jistě, že vyučování cizím jazykům, na prvním místě latině, má ohromný význam po té stránce, že učí žáka logickému myšlení a přesnému vyjadřování. Ano, akceptuji plně. Pak ovšem by přišla v úvahu na prvním místě latina, poněvadž právě latinský text vyznačuje se ohromnou přesností a jasností výrazovou, která učinila z latiny již v dřívějších dobách řeč vědy. Neboť zde záleží více na tom, aby smysl věty nemohl se různě vykládati tím, že slova v něm obsažená označují často dva, tři i více pojmů často naprosto odchylných, nežli na př. v právnických textech?

Vezmeme-li však do ruky latinskou mluvnici, tu se nám ihned objeví stinná stránka tohoto dokonalého jazyka. Ohromná spousta složitých gramatických pravidel, jimž jako by se posmívala ještě větší spousta nepravidelností a výjimek, ochladí ihned jako studená sprcha naše sympatie k této máti jazyků evropského západu.

Pokusem o odstranění této ohromné potíže, kterou jest latinská gramatika, jest vytvoření zjednodušené latiny, t. zv. *latine sine flexione*. V tomto jazyce jest dokonce vydáván v Itálii časopis.

Tu máme však stále před sebou starou latinu se slovní zásobou, která naprosto nemůže postačiti modernímu životu. Představme si na příklad, že bychom chtěli použít latiny k popisu zařízení letadla, automobilu nebo moderní hydroelektrárny, že bychom chtěli vyjádřiti podrobnosti zařízení ponorky nebo posledních zlepšení na radiotelefonickém přístroji! Nebo se pokusme napsati docela obyčejný článek o současných otázkách hospodářských nebo politických. Kde seženeme tu ohromnou spoustu nových výrazů? Marně bychom se namáhali. To je prostě docela jiný svět nežli ten, který zná latina. Nezbylo by tedy asi nic jiného, nežli tato slova utvořit uměle, nebo převzít z ostatních živých evropských jazyků.

Tu ale myslím člověku jistě napadne: Proč překrucovati a záplatovati latinu? Vždyť přece bude daleko rozumnější prostudovati hlavní evropské kulturní jazyky a sestavit na základě těchto studií jednoduchá mluvnická pravidla, která by neznala výjimek; zásoba slov by se opatřila podobným způsobem a výsledkem by (předpokládaje ovšem pečlivé a svědomité provedení) byla jakási *evropština*, jazyk vzniklý sloučením nikoli dvou nebo tří jazyků, nýbrž všech kulturních jazyků Evropy. Nevznikne žádná odporná kreatura, tak jako neřekneme, že by na př. angličtina byla nějakým jazykovým homunkulem proto, že vznikla smíšením tří hlavních řečí vedle řady prvků jiných.

Rozdíl mezi takto vzniklým jazykem a jazykem vzniklým tím, že byly promíchány různojazyčné národy, je pak hlavně ten, že v prvním případě je vytvoření společného jazyka provedeno na pracovním stolku vědcově a jeho zákony jsou předem stanoveny, kdežto v druhém případě je vývoj ponechán náhodě.

Nemůžeme zde vlastně ani mluvit o umělém jazyce, protože „umělý“ jazyk by musel býti vytvořen opravdu docela od základů racionálně. Seřazovaly by se hlásky čistě podle určitých pravidel a tak by vznikala nová slova. (Na př.: ab, aba, abe, ac, aca, ace atd. atd.) Takové projekty byly už také vypracovány, ale zůstaly samozřejmě jenom na papíře.

V moderních návrzích pomocného mezinárodního jazyka nejde tedy o to, vytvořiti nový jazyk, nýbrž pouze

o to, zracionalisovati, urovnati, zekonomisovati to, co tady už je, využit slovních zásob kulturních jazyků.

To všecko již bylo zkoušeno a prováděno; v nynější době pak máme již celou řadu projektů pomocného mezinárodního jazyka.

Nyní se vrátím na chvíli do historie. První vyslovil tuto ideu Descartes ve svém díle „*Universal language*“ (1640). Po něm mnozí jiní řešili tento problém. Tak na př. i náš Komenský ve svém díle „*Via lucis*“ (1641) praví, že jest možné, ba nutné vytvořiti „jeden jakýsi jazyk, kterýmž by lidé učení i sami vespolek promlouvati i národy všeliké, i přenevzdělané jemu snadně naučiti mohli“. A to bylo, prosím, v době, kdy byla latina řečí, kterou musel bezpodmínečně ovládati každý vzdělanec.

Konkrétně pokusil se o vyřešení problému kostnický farář Jan Martin Schleyer svým projektem, který nazval „*Volapük*“ (r. 1880). Tento se však neujal a hlavně tímto nezdarem dostala se do ruky odpůrcům mezinárodního jazyka účinná zbraň.

Teprve „*E s p e r a n t o*“, projekt varšavského lékaře Lazara Ludvíka Zamenhova, uveřejněný roku 1887, dovedl splnití všechny požadavky, které se kladou na jazyk schopný užívání jak v ústním, tak i písemném styku.

Esperanto je výtvar vskutku geniální. Úžasná snadnost, ohromné bohatství slovní (slova se odvozuji přidáváním předpon a přípon z nevelikého počtu základních, pečlivě volených kmenů), volná skladba na způsob skladby slovanských jazyků, činí z esperanta opravdu jakousi evropštinu, k jejímuž dokonalému ovládnutí jest zapotřebí doby neuvěřitelně kratší nežli k povrchnímu seznámení se s kterýmkoli národním jazykem. Vždyť průměrně vzdělaný člověk zná již takřka 75% jeho slovníku. Přesně určené významy základních kmenů, jasná pravidla bez výjimek, libozvučnost a snadnost způsobují, že můžeme na esperanto pohlížeti jako na jakousi moderní lidovou latinu. Vždyť právě chudším třídám obyvatelstva jest doposud prakticky nemožné naučiti se dobře cizímu jazyku, a to zejména pro nedostatek času, prostředků a předběžného vzdělání, kterých toto studium vyžaduje. A máme jistě i značný počet jinak vzdělaných lidí nižších tříd a právě u těchto lidí posiluje neznalost cizí řeči komplex méněcennosti, hranice jazykového území stávají se jim nepřekročitelnou bariérou a propasti třídních rozdílů prohlubují se tak jistě nemalou měrou. Konečně i průměrný počet i těch studentů, kteří se na střední škole za tu řadu let, po kterou se jim i některý moderní jazyk vtlučí do hlavy, naučí aspoň tolik, aby se mohli s cizincem dorozuměti, je jistě velmi malý. Myslím skutečně dorozumět, ne se jenom naučiti pozdravit nebo objednat v kavárně černou kávu. A což pak teprve porozuměti nuancím psaného slova knižního textu, nemluvě ani o řeči vázané.

Každý, kdo studoval důkladně některý cizí jazyk, dosvědčí, jak ohromné práce a námahy jest zapotřebí, aby si studující osvojil tu ohromnou spoustu výrazů a pochopil významové nuance hlavně u synonym. A což teprve idiomy, kterými se moderní jazyky (na př. angličtina) jen hemží. A přece bez důkladné znalosti obou těchto důležitých prvků moderních jazyků není vůbec myslitelné slušné dorozumění, natož dokonalé ovládnutí těchto jazyků.

Z toho vysvítá, že dokonalé znalosti cizího jazyka dosáhne se teprve dlouholetým studiem, po př. pobytém v cizí zemi, a při tom ještě málokdo se cítí při používání cizího jazyka tak jistým, jako při používání mateřštiny.

Při tom jsem ještě nepřihlédl k nesnázím čistě technickým, jako jest na př. výslovnost.

Esperanto, které není již více pouhým projektem, nýbrž živým jazykem se čtyřicetiletou tradicí, obsáhlou literaturou, desítkami časopisů všech možných oborů a politických i kulturních směrů vycházejících ve všech dílech světa, ukazuje nám cestu, jak se všem těmto nesnázím vyhnouti.

Mnoho se nyní po válce mluví o vzájemném dorozumění mezi národy. Jak chceme ale, aby se příslušníci různých národů dohodli, když si navzájem nerozumějí? Mám na mysli hlavně střední a nižší, tedy nejpočetnější vrstvy.

Abych dotvrdil uznání, jehož se ve vědeckém světě s počátku proti esperantu tak zaujatém, tomuto jazyku dostalo, uvádím jména některých známých linguistů, na př. prof. Collinsona, soukr. doc. srovnávací jazykovědy na liverpoolské universitě (napsal studii o slovosledu v esperantu), prof. Aymonnierera, Paříž (napsal studii o odvozování slov v esperantu), nebo prof. J. J. Findlaye z manchesterské university, který ve své knize „Modern Language Learning“ doporučuje vyučování esperanta na školách právě proto, že tento jazyk svojí logickou výstavbou usnadní žákům pozdější pochopení složitých mluvnických pravidel ostatních jazyků.

Veliký význam příkládá vyučování esperantu také profesor edinburské university Ch. Sarolea, který říká, že zná málo oborů studia, které by byly pro ducha potřebnější nežli právě studium esperanta.

Berlínský universitní profesor J. Köhler praví: „Esperanto dokázalo, že jest zcela způsobilé plniti funkci pomocného mezinárodního jazyka, je t r i u m f e m l i d s k é h o d u c h a.“

Univ. prof. A. Aulard (Paříž) odhaduje počet prodaných učebnic esperanta na 5 milionů kusů a říká, že již tento fakt činí z tohoto jazyka vážného kandidáta na světovou dorozumívací lidovou řeč.

Známe jest také velmi příznivé stanovisko, které zaujímá Svaz národů k esperantu a jak jeho vyučování doporučuje. Sekretář Svazu národů Dr. Nitobe praví: „Jsem přesvědčen, že esperanto bude Svazem národů prohlášeno za pomocný světový jazyk a že bude zavedeno do škol.“

Rada mezinárodních konferencí, při nichž bylo esperanto buď postaveno na roveň angličtině, francouzštině, nebo bylo jednacím jazykem, do něhož byly referáty ze všech ostatních jazyků překládány (pokud řečníci nemluvili esperantsky přímo), dokázala přímo skvěle bohatost a výraznost jazyka. Připomínám, že nemluvíme o kongresech esperantistů, nýbrž o mezinárodních sjezdech nejruznějších zájmových sfér. Těž v propagandě turistiky, mezinárodních veletrhů a pod. hraje dnes esperanto význačnou roli. Nejruznějších propagačních brožurek, nálepek a pod. vidíte dnes u každého, kdo mluví esperantsky, celou spoustu. A tak bych mohl pokračovati stále a stále.

Konečně nemohu zapomenouti zmíniti se o organizaci hnutí. Universala Esperanto Asocio (UEA) se sídlem v Ženevě má tisíce členů roztroušených po celém světě. Sta delegátů, umístěných ve všech důležitějších městech světa, jsou členu této organizace k dispozici, a jest podivuhodné, co všichni tito lidé jsou ochotni pro vás udělati, aby dokázali, že esperanto není pouhá hračka, nýbrž skutečně užitečná věc pro toho, kdo se naučí a chce používatí jeho služeb.

A nyní ještě něco o thematě, při němž vyhazují poslední trumfy nepřátelé mezinárodního jazyka, t. j.

o esperantské literatuře. Jsem přesvědčen, že pomocný jazyk má, jak již jeho jméno naznačuje, býti především prostředníkem, usnadnití zejména vědecký styk mezi vzdělanci na jedné straně a státi se tlumočnickem širokých vrstev, které jsou dnes obklopeny těžko překročitelnou bariérou národnostních hranic na straně druhé, a není absolutně nutné, aby i krásná literatura byla do něj překládána, resp. aby byl používán jako původní jazyk autorů, ale i tu platí v plné míře slova, která napsal kdysi Galilei: „Tisíc autorit znamená méně nežli jedna skutečnost.“ A že dnes se do esperanta překládá, a to hodně překládá, i že se v něm píše jako v jazyce původním, je nesporným faktem. Spousta esperantských knih a časopisů dnes vydávaných to dosvědčuje.

Konečně i úspěchy esperanta ve filmové produkci (Paramount natočila právě mluvící esperantský film) jsou důkazem, že již není myšlenka pomocného mezinárodního jazyka pouhou utopií, a dosvědčují, že esperanto jest živým jazykem, který se domáhá svých práv jako kterýkoliv jazyk národní, t. zv. přirozený.

Nakonec bych ještě připomněl, že každá nová myšlenka, zejména taková, která by tolik revolucionisovala naši výchovu a naše školní vzdělání, jako by to učinilo právě rozšíření mezinárodního jazyka, musela si vždy těžce probíjovati cestu tvrdou zdí lidské konservativnosti a duševní pohodlnosti, což zejména platí o této otázce, a která přes všechnu tu, tak často vynášenou pokrokovost naší doby, zůstává stále dosti silná, aby odolávala útokům těch, kteří vidí, že její základy jsou již hodně podemlety.

PSYCHOLOGIE

Dr. Karel Kuchynka:

Je jasnovidnost vědecky zjištěna?

(Odpověď na článek prof. Šerackého.)

Sensační proces s E. Hanussenem v Litoměřicích, o jedině nején v našem, nýbrž i v zahraničním soudnictví, vyvolal opět ve zvýšené míře zájem o parapsychologický problém jasnovidnosti, který byl stěžejní otázkou tohoto zajímavého přelíčení a pro jehož hodnocení jako problému vědeckého byly zvláště příznačné posudky našich soudních znalců z oboru psychologie a psychiatrie. Jak známo, dospěl soud po pokusech, které Hanussen provedl přímo v soudní síni, k přesvědčení, že nelze u obžalovaného zjistiti, že nemá mimořádných schopností jasnovidných, a vynesl rozsudek osvobozující. Posudky, které podávali ve věci odborní znalci, se podstatně lišily a zvláště prof. Dr. F. Šeracký zastával stanovisko naprosto negativní. Svůj názor vyložil již předtím v jednom z posledních čísel Přítomnosti v článku „Jasnovidectví před soudem“, kde tvrdí, že exaktní věda psychologická neuznává nadpřirozených schopností jasnovideckých a že ať výrok soudu dopadne jakkoliv, nemůže vědecká psychologie ničeho změnití na svém dnešním stanovisku k jasnovidectví. Názor jím projevený vyžaduje nutně odpovědi v zájmu objektivního posouzení věci, které, jak jsem přesvědčen, je cílem každého opravdového vědeckého úsilí.

V úzkém rámci krátkého článku není ani zdaleka možno uvésti nejdůležitější výsledky vědeckého badání, na základě kterých lze dnes prohlásiti jasnovidnost za nezvratně zjištěnou skutečnost; proto chci se dotknouti jen některých nejvýznačnějších stránek této otázky.

Schopnost některých osob viděti předměty uzavřené do neprůhledných schránek, čísti v zavřené knize a uhádnouti cizí myšlenky, znali již před sto lety staří magnetiséři, zvláště Mesmer, Puységur a Deleuze. Anglický badatel F. Myers nazval tuto schopnost jménem telepatie, které se dnes stalo všeobecně známým, leč neodpovídá dosti přesně celému souboru úkazů, které se nazývají hromadně jasnovidností. Proto zavedl slavný francouzský fyziolog prof. Ch. Richet, počténý v r. 1913 Nobelovou cenou, nový název kryptesthesie a rozumí jím zvláštní schopnost lidské inteligence vnímati takové skutečnosti minulé, přítomné nebo i budoucí, o kterých nemůžeme získati vědomostí prostřednictvím žádného ze svých normálních pěti smyslů. Podle dosavadních zkušeností není tato schopnost zásadně omezena jen na některé výjimečné osoby, jak se má všeobecně za to, nýbrž je v základních projevech vlastně společná všem lidem, ovšem projeví se jen poměrně zřídka za zvláštních okolností. Kryptesthesie se vyskytuje totiž nejen jako experimentální, takže ji lze analyzovati a po případě studovati její mechanismus, nýbrž také jako náhodná u osob normálních buď ve spánku, polospánku nebo i ve stavu bdělém. Zmíněný již prof. Richet provádí ve svém velkém díle „Traité de métapsychique“, předloženém francouzské Akademii, důkaz o existenci kryptesthesie a dospívá na základě mnohaletých systematických pokusů k naprosté vědecké jistotě, že tato schopnost je prokázaným faktem jako každá jiná skutečnost. Rozděluje pak experimentální kryptesthesii do čtyř kategorií: u lidí normálních, u osob hypnotisovaných, u medií a u osob sensitivních, ač úplně přesné dělítko mezi nimi nelze stanoviti. Pokud se týče náhodné jasnovidnosti, nazývá Richet případy, kdy nabude někdo vědomostí jinak než normálními smysly o nějaké události minulé nebo současné, monice, případy pak, kdy jde o poznání události budoucí, premonice. Monice jsou úkazem velmi častým a bylo jich bezvadně zjištěno nesčetné množství. Richet má za prokázáno, že u některých osob existuje zvláštní citlivost, která umožňuje vnímání jinak než pomocí známých smyslů a že je třeba, aby se tato citlivost mohla projevit, zvláštní síly, která zasáhne percipienta a vyvolá pohnutí v určitém okruhu jeho nevědomí. O podstatě této citlivosti a síly nemůže však zatím říci věda nic pozitivního. Ve svém díle „Šestý smysl“ snesl prof. Richet spoustu spolehlivě ověřených případů, při nichž podvod je vyloučen a které dokazují, že některé osoby mohou vnímati na základě neznámé vibrace jakýmsi svým šestým smyslem skutečnosti a děje prostorově vzdálené, o kterých se pak dodatečně zjistí, že se skutečně udály tak, jak je ona osoba viděla. Tato jasnovidná citlivost se pravděpodobně vyskytuje v latentním stavu u většiny lidí, avšak jen v tak slabé míře, že zůstává nepovšimnuta. Obyčejně se vysvětluje takové nadnormální uvědomení skutečna telepatii, t. j. přenosem myšlenky, avšak pokusy Richetovy s polským médiem Ossowieckým ukázaly, že tento výklad nestačí pro všechny zjištěné případy. Tak zejména byl v tom směru naprosto přesvědčivý pokus, kdy Ossowiecki ve Varšavě přesně určil, co napsala v Paříži paní de Noailles do tří uzavřených obálek, které prof. Richet mu předložil neznaje sám jejich obsahu, takže zřejmě

byl vyloučen výklad telepatii. Jiný případ popsal Dr. Dufay z Blois. Ve věznici tohoto města se oběsil na vázance jeden z vězňů. Dr. Dufay uřízl kousek z této vázanky, vložil ji zabalenou v několikerém papíře do neprůhledné obálky a předložil neprofesionální jasnovidce Marii. Tato prohlásila, že jde o věc, kterou se jeden člověk usmrtil, o provaz, nikoliv, opravila se, o vázanku, a byl to vězeň, který se oběsil, poněvadž spáchal vraždu. Prohlásila dále, že zavraždil sekerou, a udala místo, kam byla sekera odhozena. Když se na tomto místě pátralo, skutečně byl označený vražedný nástroj nalezen. Zřejmý doklad mimosmyslového vidění podávají také pokusy prof. fyziologie na universitě v Montpellier, Abelouse, který vložil do silné dřevěné schránky vedle nepoužitých fotografických desek bílou obálku uzavřenou pečeti z červeného vosku. Přitlačením pečeti se vosk rozstříkl a vytvořil kolem dokola červené paprsky. Dr. Marquès pak hypnotisoval sensitivního mladíka, který viděl ve schránce něco okrouhlého, červeného, z čehož se zdají vycházeti paprsky. Do jiné schránky vložil Abelouse medaili prof. Grasseta. Jasnovidce prohlásil, že vidí medaili, znázorňující fyziognomii člověka s vousy a rozčuchanými vlasy, což byla správná charakteristika podoby prof. Grasseta. Zvláště zajímavý a názorný případ představoval ředitel Mezinárodního institutu metapsychického v Paříži Dr. E. Osty. Dne 23. září 1919 odejel do Vogéz městský radní Mikuláš Cordier, svobodný a dosti zámožný, aby podnikl jako vášnivý botanik exkursi. Nevrátil se ani téhož dne večer ani nazítří. Zjistilo se pouze, že ho spatřili ve 3 hodiny dva chodci v místech značně nebezpečných. Znepokojená matka a příbuzní, u nichž bydlel, zahájili po něm usilovné pátrání s pomocí policie i vojska. Všechny okolní rokle a údolí byly prohledány, avšak bez výsledku. Pátralo se až do 7. října, kdy se bratr pana Cordiera v zoufalství obrátil na Dr. Ostyho s prosbou, aby se pokusil zjistiti něco prostřednictvím jasnovidce. Zaslal Dr. Osty mu, který ani neznal bližších okolností tohoto případu, několik kousků oděvu, které zmizely pravidelně nosíval. Dr. Osty, aniž se zmínil slůvkem o této věci, předložil podvazek zmizelého jasnovidce p. M. Tato ihned prohlásila, že jde o osobu, kterou podrobně popsala, že tato osoba byla na horách, držela v rukou hrst rostlin a zřítela se do rokle. Pak popsala blíže tuto roklí a označila jezírko a některé další podrobnosti. Dne 9. října Dr. Osty sdělil vše bratru p. Cordiera a po novém pátrání na označených místech byla skutečně nalezena roztržštěná mrtvola zmizelého botanika. Je zřejmo, že paní M. v Paříži naprosto se nemohla dozvědět normálním způsobem, že jde o pana Cordiera, že vystoupil na hory a na kterém místě se zřítel.

Pravá jasnovidnost je sice dnes zjevem nevysvětlitelným a dosti výjimečným — avšak bezpečně prokázaným a dle výroku Richetova se o nezvyklém pochybuje obyčejně jen proto, že je nezvyklým. Nadejde jistě doba, kdy prohloubenějšími a soustavnějšími výzkumy podaří se také jasnovidnost, kterou ovšem netřeba pokládati za schopnost „nadpřirozenou“, zařaditi pevně do souboru uznaných vědeckých poznatků. Uvážíme-li pak, že zdařilých a bezvadných jasnovideckých pokusů provedli v cizině známí badatelé v tomto oboru nepřehledné množství a zpracovali je v obsáhlých vědeckých dílech — není dobře možno pochopiti stanovisko pana prof. Šerackého, že psychologická věda nemůže pravost těchto úkazů uznati. Buď p. profesorovi tyto úkazy nejsou dostatečně známy a nezabýval se jimi

tak podrobně jako oni badatelé, kteří většinou teprve po usilovném studiu desítky let trvajícím dospěli k pozitivnímu názoru, nebo se vědomě nechce znepokojovat jejich existenci, poněvadž jsou uznány vedou nutně k pronikavé změně dnešních oficiálních poznatků, které věda dlouhou a trpělivou prací vybuodovala. Jest sice velmi pochopitelné, váháme-li s opatrností třebaš přemrštěnou, než se pustíme na půdu tak vratkou jako je dosud metapsychologie, avšak dle slov Sira W. Thomsona „je věda věčnými principy cti povinna dívat se bez bázně do očí každé záhadě, která se jí naskytne“, a myslím, že právě v tom spočívá její nejjvznešenější poslání.

POVOLÁNÍ A ZÁLIBY

Evropan championem světa v boxu.

Utkání ve prospěch mléčného fondu. Paní William Randolf Hearstová musila býti jistě plně spokojena s výsledkem své práce i přičiněním svých lidí, když se rozhlédla se svého místa v Yankee Stadiu po nespočetných davech, které přišly shlédnouti největší rohovnickou událost, boj o světový championát všech kategorií mezi dvěma kvalifikovanými kandidáty, Němcem Max Schmelingem a Američanem Jack Sharkeyem. Tento match byl více méně jejím dílem. Ovšem nutno vysvětliti jak, aby nevznikla domněnka, že úctyhodná paní Hearstová je snad prvním velkým pořadatelem rohovnických utkání ženského rodu. Paní Hearstová je předsedkyní komitě mléčného fondu, který pečuje o chudé děti a obstarává jim zaopatření, výživu a ošacení. Match Schmeling—Sharkey se pak konal ve prospěch tohoto fondu. Odtud ten velký zájem paní Hearstové, odtud ta veliká propagační činnost ve prospěch tohoto matche se strany tisku, jemuž vládne choť této úctyhodné dámy. Při této příležitosti nutno ihned s potěšením konstatovati, jak mnoho může někdy získati mléčný fond boxingem a na druhé straně zase boxing mléčným fondem. Pan Hearst byl totiž dříve velkým nepřítelem profesionálních rohovnických utkání, prohlašuje je ve svém tisku za nemorální a demoralisující pro mládež. Za daných okolností však změnil anebo byl nucen svůj názor zcela zvrátiti; a nebyl tentokrát opravdu v Americe časopis, který by přetrumfnil některý z koncernu páně Hearstova v intenzitě propagace. Výsledek byl ten, že mléčný fond získal z utkání čistiho čtvrt milionu dolarů a že tedy největší profesionální utkání v boxu, které by mělo býti tedy vrcholné pro mládež demoralisující, je pro její část naopak zdrojem obživy. Pán a paní Hearst se mohou teď pochlubití faktem, že zabili tři mouchy jednou ranou: získali čtvrt milionu dolarů chudým dětem, postarali se o sensační podívanou téměř 100.000 lidí a přivedli posléze na scénu nového mistra světa těžké váhy.

Ná l a d a p ř e d m a t c h e m. V prvních řadách kolem ringu seděli všichni význační lidé New Yorku i celých Spojených států. Od starosty největšího města světa Walkera až po bývalého championa světa, Dempseyova přemožitele Gene Tunneye, od Vanderbiltů a Harrimanů až po Al Jolsona, světoznámého „zpívajícího blázna“. Všichni zaplatili téměř 1.000 Kč za vstupenku; nebyli ovšem sami, kdož dali tento obnos, neboť ringových sedadel bylo prodáno 17.000; všech lístků pak přes 70.000 kusů.

Ačkoliv se utkání konalo večer, stály již od časného rána před branami Yankee Stadionu dlouhé řady kandidátů nejlevnějších míst, která nebyla v předprodeji, nýbrž prodávala se až v den utkání přímo u pokladen. Všichni toužili spatřiti nástupce na titul opuštěný před dvěma roky dobrovolně Tunneyem. Bylo více těch,

kteří věřili ve vítězství Američana, dnes nesporně nejlepšího aktivního boxera těžké váhy, ale bylo i hodně těch, kteří si přáli a věřili v úspěch dobře bijícího Němce, přestože při rozumnější úvaze v něm nemohli vidět nejkvalifikovanějšího muže k boji o světový championát.

Sharkey byl větším favoritem hned od začátku. Sázký zněly až do poslední chvíle v jeho prospěch, ač američtí Němci sázeli veliké obnosy na příslušníka své národnosti. Také americké listy, pokud nebyly pod vlivem německého kapitálu, považovaly vítězství Sharkeyovo za jisté. Sharkey byl pokládán za vítěze jednak pro svoji kariéru, svoji zkušenost, opravdovou kvalitu a posléze i pro svůj neobyčejně tvrdý způsob trainingu, v nějž Američané věří. Schmelingův training byl naproti tomu příliš lehký, aby v Američanech vzbudil víru v dokonalou formu Schmelingovu. Schmeling podle Američanů věnoval se v trainingu velmi málo tvrdé práci se sparringpartnery, práci na pytlí a podobně. Manager Schmelingův, když byl na to upozorňován, odpovídal, že jeho svěženec má zcela jiný názor na training: jako na prostředek k dosažení nejlepší tělesné kondice. Podotkl dále, že prý Schmeling přijel do Ameriky již zcela fit, plně připraven. Schmelingův manager dokonce pravil: „Američanům by bylo imponovalo a přesvědčilo o své domité přípravě, kdyby byl Schmeling přijel do Ameriky o 15 liber těžší a zde potom tuto přebytnou váhu shodil. Pak by se jistě nerozpakovali tvrdit, že prodělal tvrdý training a že je jistě v plné formě. Ačkoliv toho neučinil, prohlašují, že Schmeling je ve své vrcholné formě a že hledí s klidem vstříc nejjvýznamnějšímu utkání své kariéry. Dopusud, jak známo, v americkém ringu nezklamal. Proč by tak měl učiniti právě v utkání tak důležitém? Je typem dokonale vytrávaného atleta jak si jen dovedeme představití, má neobyčejné srdce a krajně zdravé nervy, zatím co Sharkey je nervosní a zbrklý práč. Schmeling si je svým vítězstvím jist, a to je hlavní.“ Pak ještě ironicky dodal, že Sharkey je tak nervosní, že jistě bude dvanáct hodin před matchem nepřetržitě chodit s místa na místo, až si prosoupe podrážky.

Němci si mnoho nalámali hlavu, jak to Schmeling může prohrát, anebo lépe, jak to asi Sharkey vyhraje. Je zajímavé, že nepočítali s jistým a čistým vítězstvím Sharkeyovým. V řadě utkání dovedli prý se američtí soudcové postarati o to, aby vyhrál soupeř, který byl k tomu určen. Tak na příklad v druhém utkání Dempsey—Tunney dovedl sraziti Dempseye světového mistra k zemi na více než deset vteřin a přece tento nebyl odpočítán. Soudce dal si až příliš mnoho času se strkáním Dempseye do jeho rohu a k získání cenných vteřin Tunneyovi k odpočinku. Teprve pak se vrátil k ležícímu Tunneyovi a počítal zvolna do osmi, kdy Tunney vstal (fakticky byl však Tunney na zemi asi 18 vteřin). Jindy zase bývalý champion světa polotěžké váhy Batling Levinský byl odpočítán v boji s Carpentierem teprve až při třetím sražení k zemi, kdy zůstal ležet úplně bezvládně, a nebylo nejmenší naděje, že tak hned vstane; zatím však měl býti odpočítán již dříve, poněvadž po obou sraženích byl na zemi déle jak 10 vteřin. Soudce však po každé napočítal méně. Tirpo zase dovedl v boji o světový championát s Dempseyem v roce 1923 vyraziti strašlivým úderem světového championa z ringu na dobu delší deseti vteřin. Dempsey přesto nebyl odpočítán a dokonce mu pomozeno do ringu, což není rovněž dovoleno. V zápětí nato zvítězil knock-out, ač fakticky měl býti prohlášen za poražena. Němci poukazovali na to, že jak Carpentier, tak Tirpo byli cizinci. Také Scott dostal prý v matchi se Sharkeyem vyložený nízký úder, který měl míti za následek Sharkeyovu diskvalifikaci. Zatím byl však Scott odpočítán a Sharkey prohlášen vítězem k. o. Tyto a podobné výstražné příklady neopomenuli Němci vykřikovati, aby tak zabránili ošizení Schmelinga o největší trofej v boxingu. Prohlašovali, že musí toto varování učiniti veřejně, aby bylo zajištěno fair play i pro cizince.

Američané se zase báli, aby utkání neskončilo vítězstvím na body, které je v Americe nepopulární a namnoze problematické. „New York American“ dokonce dal v důsledku zkušeností z matche Tunney—Dempsey tento ironický návrh: „V ringu budou dva soudcové, místo obvyklého jednoho. Jakmile jeden soupeř padne k zemi,

začne první soudce počítat. Jakmile dojde až k devíti, bude sražen druhým soudcem k zemi a ten začne počítat znovu do devíti, čímž se získá větší možnost k probrání se sraženého boxera z říše snů. Vítězství na body bude pak více méně zaručeno . . .“

Dosavadní championi těžkých vah. Prvním championem byl vlastně James Figg, učitel šermu a boxu; on dal boxu jakousi první přesnou formu a učinil z něho sport. Oficiální pravidla však ještě nevytvořil. Jejich autorem se stal teprve Jack Broughton, který byl mistrem boxu v roce 1740. Tehdejší championi (vesměs Angličané, poněvadž v Americe boxing ještě neznali) byli anglickým lidem uctíváni jako hrdinové; dokonce se jim stavěly po smrti pomníky. Ač pozdější matche byly konány již podle přesných pravidel, byly velmi tvrdou a hrubou záležitostí, hlavně proto, že byly bojovány holými pěstmi. Lidé, kteří tenkrát boxing provozovali, musili být opravdu ze železa. Uvážíme-li na příklad, že takový match mezi Tom Springem a Jack Langanem, konaný 24. ledna 1824, bojovaný holými pěstmi, trval 77 kol, pak prostě žasneme. Jedním z největších utkání v dřívější době byl první duel mezi oficiálním reprezentantem Spojených států, ohromným černochem Molineauxem, a anglickým championem Tom Gribbem. Skončil sražením Molineauxe v 11. kole. Byl to první nápor Američanů na titul, který byl později jejich výhradní doménou. Molineaux byl otrok, vynikající ohromnou postavou a jedinečnou silou. Jeho pán mu dal svobodu, podpořil jej finančně a vyslal do Evropy k dobytí pěstního mistrovství. Pokus skončil s nezdarem. Druhý nápor Ameriky byl podniknut v roce 1860. Tehdy se utkal anglický champion Tom Sayers s Američanem Jack Hemanem ve Farnbourghu v Anglii. Match byl přerušen ve 37. kole policií. Po strážce sportovní prohlášen za nerozhodný. V roce 1865 byly zavedeny rukavice a povolena veřejná utkání.

Oficiálních světových mistrů bylo doposud celkem devět, respektive nyní se Schmelingem deset. Prvním byl Corbett, který porazil v roce 1894 Mitchella. Titul pak neobhájoval a proto o dvě léta později prohlášen championem Bob Fitzsimmons po svém vítězství nad Peter Moherem v prvním kole. V příštím roce obhájoval svůj titul vítězně proti Corbettovi, jež porazil ve 14. kole. V roce 1899 ztratil titul v boji s Jim Jeffriesem v jedenáctém kole. Jeffries byl mistrem až do roku 1904, poraziv ve výzvacích bojích postupně Fitzsimmonse v 8. kole, Corbetta v desátém a Munroa ve druhém. Pak se titulu vzdal a mistrem prohlášen po svém vítězství nad Squiresem Tommy Burns, který poražen v roce 1908 slavným černochem Jack Johnsonem, jehož suverenity potrvála až do roku 1914. Marně se mu pokoušeli vyrvatí mnozí nejvyšší titul. Všichni kapitulovali před jeho drtivým úderem. Byl to po Burnsovi Ketchell, pak Jeffries, Flynn a Moran. Teprve Willard na Johnsona stačil a dovedl jej porazit ve 26. kole a to v roce 1915. Roku 1919 objevuje se pak na scéně největší champion světa dvanácti provazů — Jack Dempsey. Poráží Willarda ve třetím kole knock-out. Vítězí postupně nad Brennemem, Carpentierem, Firpem, aby i on se musil posleze sklonit před Gene Tunneyem a to dvakrát za sebou, v roce 1926 a 1927 (po každé podlehl po desetikolovém boji na body). Tunney obhájuje svůj titul v roce 1928 proti Heeneyovi, kterého poráží poměrně hladce, a nemaje rovnocenného soupeře, opouští ring a vzdává se držení titulu. O něj je pak vypsána vylučovací soutěž mezi nejlepšími boxery těžké váhy na světě, do jejíhož finale se klasifikují Němec Schmeling a Američan Sharkey; první vítězstvím nad Sekyrou, Riskem a Paolinem, druhý porážkou Striblinga, Tommy Loughrana a Angličana Phil Scotta.

Největší zájem ze všech těchto utkání vzbudil odvetný duel Dempseye s Tunneyem, konaný 22. září 1927 ve speciální areně v Chicagu. Bylo mu přítomno 120.000 diváků, kteří na vstupném zaplatili téměř 100 milionů Kč. Tunney dostal za svůj boj přes milion dolarů, tedy největší bursu v historii ringu. Utkání uskutečnil největší rohovnický promotor, zesnulý Tex Richard. Po něm byl nejvíce navštěven a nejvíce vynesl první match obou soupeřů. Teprve za ním následuje historický match Dempseye s Carpentierem, který byl prvním poválečným pokusem Evropana o dobytí světového

championátu těžké váhy. Vynesl asi 50 milionů Kč. Ve všech těchto matchích působil Dempsey, který byl nesporně nejpoblíbenějším a nejoblíbenějším boxerem všech dob. Jeho živelně dravý způsob boje zaručoval vždy divákům, že si přijdou na své peníze. A slavný promotor Richard dovedl kult Dempseyův jak se patří zvětšit k oboustrannému prospěchu. Dempsey se stal díky svým kvalitám a díky Richardovi multimilionářem.

Nové utkání. 12. června byla tedy aréna Yankee Stadia jevištěm utkání Schmeling-Sharkey, které mělo určití nástupce na trůn, opuštěný před třemi roky Tunneyem. Za ohromného potlesku byli oba soupeři představeni publiku. V půl desáté zahájeno utkání. Oba soupeři pracovali velmi opatrně, hledající slabiny protivníkovy. Útok zahájil Schmeling několika švihy, které dovedl Sharkey dobře zarazit. V zápětí přešel i on do útoku a umístil v boji na blízkost několik nebezpečných úderů, jimiž si zajistil vedení v prvním kole. Druhé kolo bylo opět ve znamení Sharkeyovy útočnosti. Bostonský kandidát championátu umístil v něm několik dobrých ran na žaludek v infightingu a pokusil se koncem kola i o několik ran distančních a to s plným úspěchem. Levičkou podařilo se mu několikrát zarazit útočnost pomalejší pravice Schmelingovy. V následujícím infightingu provedl Sharkey krásný únik a zasadil před koncem kola Schmelingovi přesný a velmi tvrdý úder levicí na bradu, který jim silně oťásl. Sharkey nevyužil momentální slabosti Schmelingovy a umožnil mu tak přestání kritické situace; přes to získal toto kolo jistě pro sebe.

Byla-li dosavadní dvě kola poměrně klidná a jednotvárná, začalo třetí hned velmi ostře prudkou výměnou úderů. Schmeling v této výměně nezískal vrch, ba vyšel z ní znovu oťřesen. Hned v zápětí byl zaháněn do svého rohu, odkudž se, snažil uniknouti Dempseyovým způsobem. Napodobení Dempseyova způsobu se mu však nezdařilo a prudký pravý hook Sharkeyův na bradu byl mu citelnou výstrahou před experimenty, které neovládá. Schmeling hledal zotavení v clinchi tak dlouho, až jej musil soudce odtrhnout. Byl zřejmě oťřesen a jen s krajní námahou přestál až do konce kola, které získal pro sebe Sharkey s velkým bodovým rozdílem. Sharkey šel také do svého rohu zcela svěží, zatím co Schmelinga, který se do rohu dovlékl s námahou, musili sekundanti ošetřovat.

Svěží Sharkey zahájil čtvrté kolo novým útokem, umísťuje svoje údery pravičkou i levičkou podle libosti. Schmeling neměl ani jednou příležitost uniknouti jeho drtivé praviče. Následoval infighting, v němž Sharkey umístil řadu ran; poslední z nich, mocný levý hák, zasáhla Schmelinga pod pás. Jako bleskem zasažen zřít se Schmeling k zemi. Soudce začal počítat. Při šestí však udeřil gong, oznamující konec kola. Schmeling byl v bezvědomí odnesen do svého rohu. Publika se zmocnilo vzrušení. Bodovi soudcové hlásili nízký úder, který soudce v ringu neviděl, máje k sobě Schmelinga obrácena zády. Sekundanti Schmelingovi reklamovali hlasitě nízký úder, zatím co Sharkey se svým „štáblem“ prohlašovali osudnou ránu za správnou. Publikum vidouc dohady a nejistotu v ringu, propuklo v bouři protestů. Sharkey začal pobíhat v ringu a volati na Schmelinga, aby se šel bití dále. Ten ovšem nereagoval, potácej se stále ještě ve mdlobách. V následujícím okamžiku již megafon ohlásil diskvalifikaci Scharkeyovu pro nízký úder. Přes 70.000 diváků se zvedlo a propuklo v řev. Nikdo nevěděl, zda z radosti nad Schmelingovým dobytím championátu, či na protest proti Sharkeyově diskvalifikaci. Bouře nebrala konce. Teprve po dlouhé době se poněkud uklidnila. Sharkey se snažil se všech sil protestovat, věda, že je podstatně lepším svého soupeře. Ale všechno jeho úsilí bylo marné. Diskvalifikace nemohla být odvolána. Sharkey vida, že je championát pro něj ztracen, přestože ten, kdo jej získává, není mu ani zdaleka rovnocenným soupeřem, propukl v pláč.

V Německu bylo přijato vítězství ze začátku s nadšením; když však byly známy podrobnosti, následovalo vystřízlivění. Některé listy si začaly dokonce Schmelingovo „utrpené vítězství“ silně dobírat. Americké listy konstatovaly povětšinou foul Sharkeyův a jeho jistou převahu ve všech kolech. Všeobecně pak žádaly brzké odvetné

utkáni, které vlastně bylo již dávno na programu a které umožnilo anebo musilo umožnit Schmelingovo vítězství, neboť ho americký rohovnický business, který jde samozřejmě před sportem, potřeboval pro zrestaurování kursu velkých bojů. Však o tom a o zákulisí celého utkání, jakož i o ringových praktkách amerických až přistě.

— Eddie. —

D O P I S Y

Sokol a kritika.

Vážený pane redaktore!

Zdá se, že Sokolstvu právě nastává nový boj, tentokrát ne o osvození vlasti, ale o jeho domácí záležitosti, počínající vysokými botami a ideologií končící. Inspirován patrně obuvnickou úvahou páně Járovou nasazuje p. K. J. Beneš páku pod balvan domnělé sokolské nedotknutelnosti. Potvrzují doslova všechno, co p. Beneš píše o kritice vůbec. Neupírám také nikomu práva ke kritice sokolství, pokud toto má jako půlmilionová organizace nějaké vztahy k našemu veřejnému životu. Ale chce-li p. Beneš vyvolat metodickou, věcnou a vážnou diskusi, musí i podnět k ní být metodický, věcný a vážný. Nesmějí se, sit venia verbo, shánět klepy a šepety a z nich konstruovat klamný a nepravdivý obraz Sokolstva, jehož skutečná tvářnost je bohudík jiná, třebaže stejné kritiky potřebuje. Snad to není požadavek upřílišněný, požaduje-li se na kritikovi jednak dokonalá znalost kritizované věci, jednak jisté respektování soukromých záležitostí kritizované osoby. Bude-li hudební kritik kritizovat hudební dílo p. X. Y., nebude patrně mluvit o tom, že p. X. Y. je dlužen krejčímu. Toto právo na kritickou slušnost má půl milionu Sokolů také.

Nedá se nic dělat proti tomu, myslí-li p. Beneš, že Sokol je československým Narcisem. Není to prostě pravda. Několik článků v „Prítomnosti“ je prvním námětem k diskusi o Sokole se strany nikoli nepřátelské. Sokol se dosud bránil ne kritice, nýbrž invektivám a spílání tisku klerikálního, komunistického, sociálně-demokratického a částečně i sportovního. Takové útoky, inspirované obyčejně nějakým egoistickým zájmem, nelze považovat za kritiku. Pokud se objevily tu a tam kritické, seriózní úvahy v odborných časopisech, jejich objektivnost byla nepochybná, nikdo neoznačil pisatele za podezřelého člověka, ani ho nevyhodil z národa.

Kritiku p. Benešovu bylo by možno vítati, kdyby se nehamžila omyly a neznalostí věci. Jak se má vážně a věcně diskutovati, když p. Beneš na př. neví, že švédský tělocvik není moderní tělovýchovný systém, nýbrž že je daleko starší než soustava Tyršova a dnes nedávno překonaný Bukhem a Hebertem? Když neví, že rytmiku do Čech uvedl a prakticky provádí Sokol? Když neví, že secese jednot dělnických a orelských nebyla symptomem převratu, nýbrž že se stala o desítky let dříve? Když neví, že sokolské členstvo netvoří jen národní socialisté, národní demokraté, živnostníci a liga, nýbrž také a z valné části agráři, nejsilnější československá strana? Když patrně neví o členství presidentov v Sokole a naopak soudí, že boj o Masaryka není v Sokolstvu dobojován? Pan Beneš mi namítne, to že jsou detaily a v celku že je to tak, jak píše. Ne. Trvám na tom, že p. Beneš dnešního Sokolstva vůbec nezná, že je posuzuje povrchně, aniž je studoval, jak je povinností vážného kritika, který chce objektivně kritizovati. — Pan Beneš, který se vyzná zřejmě lépe v politických dějinách než v sokolství, ví, že Sokol svou předválečnou budítelskou ideologií sice nesmírně prospěl národu, nikoli však sobě, neboť v ní prý dlužno hledati kořeny dnešní desorientace Sokolstva, ba přímo jeho povážlivé krise. Je pravda, že si Sokol neprospl, zatím co jiní se dali dobře za své zásluhy větší či menší dobře odměnit; ale dobojoval-li Sokol svůj velký boj, neznamená to ještě, že ztratil

svůj raison d'être. Bylo by to velice smutné, kdyby Sokol okopíroval mravy některých skupin národa a seděl na vavřínech, vyvoláváje občas hádky, jako ostatní odpočívající bojovníci. Stmelující posici Sokolstva 28. říjen navždy nepohřbil. A i když snad na ni napadalo trochu ssutin starého řádu, zbývalo by Sokolstvu dosti práce, aby jí opět vyhrabal. —

P. Beneš soudí, že budítelský romantismus, který ještě tu a tam straší v pštrosích hlavách, má vystřídati práce osvětová, politická, hospodářská, prostě střízlivý život národa v osvobozeném státě. Vsadím se, že p. Beneš nečetl resoluci VII. valného sjezdu Č. O. S. z r. 1924. Má-li však zájem o věc, nechť si ji přečte. — Pro svou osobu byl jsem nejvíce nadšen závěrečnou a vrcholnou radou p. Benešovou. Sokol nechť se věnuje — tělovýchově! Sokol, který čte tuto radu p. Benešovu, upadne určitě do stavu tichého koprnění. Probůh, to je vsutku Kolumbovo vejce. My poštelici hledáme v Sokole stále, čeho bychom se chopili, a my bychom vlastně mohli dělat tělocvik. — Na této radě p. Benešově je nejlépe vidět, jak zoufale nezná Sokolstva. Věřil by někdo, že je možno Sokolstvu vytýkati, že tělovýchova není jeho hlavním cílem? Není každá diskuse o tomto předmětu zbytečná? Až budu někde čísti radu, aby se Česká filharmonie věnovala hudbě, nebudu věru překvapen.

A na konec Chebský slet. Pan Beneš vzpomínal oně červnové neděle na Cheb s úzkostí. V tom dělal mu partnera i pan profesor Rádl. Myslím, že tyto subjektivní pocity obou pánů způsobil klamný názor, že Sokolstvo je avantgardou imperialistického pančechismu, nikoli ukázněná organizace, která ani o státním převratu, kdy se toho bylo spíše obávat, nepovedla žádné skopičiny. Také mínění, že západně od Plzně rozprostírá se rezervace, v níž není dovoleno Němce vyrusovati, nezdá se odpovídati poměrům. Když o dělnické Olympiádě heilovali němečtí turneři na pražských ulicích, nebyl tuším ani jeden podřezán, a Pražané přijali je s dobromyslným úsměvem. Proč zrovna nám má být měřeno jiným loktem?

Děkuji Vám, pane redaktore, za ochotu, s níž jste mi poskytli místa, a jsem

s projevem úcty

Dr. Karel Křepinský.

O exportní ústav.

V Praze dne 18. června 1930.

Vážený pane redaktore!

V zájmu věci mně svěřené prosím Vás o laskavé uveřejnění tohoto projevu:

V „Národním hospodáři“ čísla 24. ze dne 18. června uveřejňuje „Prítomnost“ pod záhlavím „O exportní ústav“ článek označený šifrou —hm—, jenž vychází z předpokladu, jehož hlavní údaj zde doslovně připomínám:

„Po uveřejnění prvé úřední zprávy o zamýšleném zřízení takového ústavu, vlastně spíše nového ministerstva s několika sekcemi a velmi širokou pravomocí (sekce při organizování konsularní služby a sekce organizační!), ozvaly se“ atd.

Na základě tohoto úvodu cítuji se pak hlasy odborníků, z nichž každý čtenář do věci nezavěšený musí čerpatí dojem, že títo polemisují proti oně „prvé úřední zprávě“.

Jsem v ministerstvu obchodu úředně pověřen pracemi, směřujícími k přípravě „čsl. ústavu pro zahraniční obchod“, jenž se má uskutečnití upřímnou dohodou všech významných složek naší exportní služby, jejíž některé nedokonalosti článek správně vyznačuje. V této své úřední funkci prohlašuji s vědomím pana ministra obchodu a presidia ministerstva obchodu důrazně, že otázka se ještě nenalézá ve stadiu, v němž by mohlo být jednáno o podrobnostech organizace ústavu. A dozraje-li věc tak dalece, bude i tehdy jako dosud po-

stupováno v dohodě se zúčastněnými korporacemi. V žádném případě nemůže však jít o nějakou samovolnou organizaci konsulační služby, kterážto agenda podléhá ministerstvu zahraničních věcí. Vůbec jest celý zdánlivě autentický výpočet domnělých tří sekci onoho ústavu a jejich agendy (cit. článek str. 375, první sloupec) stejně podivnou smyšlenkou jako údaj, že kdy byla vydána úřední zpráva citovaného obsahu. Ani v poradách podobná schemata samozřejmě předkládána nebyla, takže jde o úplně planou kombinaci, přičiči se pravému stavu věcí.

Samozřejmě přiznávám pisateli článku bona fide a předpokládám, že takovou zprávu někde četl nebo alespoň zaslechl. Nebylo-li by tomu tak, nezaslouhoval by obšírnější odpovědi než šifry, za kterou se skrývá.

Věci však, vyžadující dobré vůle, vzájemné důvěry a rozšafné dohody tolika citlivých činitelů resortních a hospodářských, ovšem může značně uškodit polemika, kalící hned od počátku vody tím, že nazdarbůh kombinuje a insinuje v záležitosti tohoto rázu. Ostatně i v nynějším jejím důvěrném stadiu přípravném ochotně všem vážným a povoláním zájemcům byly a jsou k dispozici informace a doklady. Z nich každému soudnému jasně vysvitá, že předpoklady a závěry článku, o němž jde, jsou liché a daleky přítomnosti.

S projevem dokonalé úcty

Dr. Emanuel Kusý-Důbrav,
sekční šéf ministerstva obchodu.

Diskuse o sportu.

Vážený pane redaktore,

popřál jste již tolik místa ve svém časopise diskusi navázané na článek p. Dr. Herčíka, že si sotva troufám přihlásiti se ještě ke slovu. Avšak jest zde diskutována otázka tak živá a takového významu, že přeče jen přicházím se svou troškou do mlýna.

Myslím, že pan Dr. Herčík již dávno poznal, že svým článkem píchl do vosího hnízda, neboť se sesypalo na jeho hlavu tolik protestů více nebo méně rozhodných, že dopisy, připojující se svým obsahem částečně k jeho názorům, mezi nimi skoro zapadají. Avšak vinen jest v první řadě sám neurčitostí pojmu sportu, jak o něm mluvil, kterážto neurčitost nebyla úplně odtrávena ani v následující diskusi.

Definujeme-li sport jakožto tělesný pohyb, konaný v první řadě venku na čerstvém vzduchu za účelem osvěžení, rekreace a k zlepšení zdraví jak po stránce tělesné, tak duševní, pak myslím, že najde málo těch, kdož budou chtít a moci nalézt argumenty popírající jeho důležité kladné hodnoty. Takovýto sport a pod takovýmto zorným úhlem provozovaný je tak širokým pojmem, že od turistiky, plavání, přes tenis, lyžaření, bruslení atd. až po jízdu na koni, polo, horolezectví atd. atd. lze do něho zahrnouti takřka vše, co většina nás dnes koná ve volných chvílích, abychom se sebe setřásli ovzduší dílen, kanceláří a p. a nadýchali se svěžím vzduchem radost ze zdravého života a chuť k další práci.

Od tohoto sportu nutno ovšem rozlišit sport, jenž se stává sám svým účelem, sport, který v první řadě je provozován v rámci mnohých klubů a sdružení. Tento sport nemůžeme a priori odsoudit a dokonce již ne snad proto, že je organizován formou spolkovou, ani když si vezmeme na pomoc tak vratké dělítko, jako jest profesionálism a amatérism. Zde musíme postupovat velmi kriticky, neboť k profesionálnímu sportu, který jest mimo rámec této diskuse, nepatří jen ta hrstka sportovců, jež se veřejně k němu hlásí jako k svému povolání, ale celá řada pseudoamatérů, jimž jejich zaměstnání jest jen pláštíkem, který by je ani neošatil, ani neuživil a v němž také nemohou nijak vynikat nad průměr.

Nelze pak ovšem dedukovat, že sport je příčinou, že jsou špatnými řemeslníky, zaměstnanci, úředníky a p., neboť oni jimi ve skutečnosti

nejsou a jejich vlastním povoláním je sport. Tedy tito sem ovšem také nepatří.

Zbývají konečně všichni ostatní, kteří více nebo méně intenzivně jsou aktivně účastni života toho kterého sport. klubu neb organizace. Za sport, který tito provozují, jsou pak ovšem v první řadě zodpovědní vedoucí, jak správně poznamenal p. kpt. Stiebler. Jest v první řadě vinou těchto, jestliže účelem tohoto sportu jest pak prestiž klubu, pořadí v tom kterém turnaji a p.

Jistě by sport ztratil mnoho na své průbojnosti a schopnosti propagovat zdravý způsob života mezi širšími vrstvami, kdybychom z něho vyloučili závodění, jež je přímým důsledkem zdravé ctižádostivosti každého jedince. Ale jest právě na vedoucích, aby toto úspěštilé měření sil nestalo se honěním za rekordy. Takový sport pak produkuje místo lidí zdravě, harmonicky vyvinutého těla „championy“ s býčí šíjí, s lýtky silnějšími než stehna, s pravou rukou o 5 cm delší, než je levá, atd., nehledě k jiným, často i nebezpečným poruchám zdraví. To jsou výstřelky, jež mají právě tak zhoubný vliv, jako vše, co není konáno s mírou, ale za něž nelze činit zodpovědným sám sport. Přeče lékař nepřestane využívat kladných účinků morfia na pacienta jen proto, že jiný nemírným užíváním se stal morfinistou nebo se dokonce otrávil.

Přiklonil bych se k rozdělení celé otázky, jakého užil p. D. A. Soudek, totiž na otázku tělesné výchovy mládeže a fyzické rekreace dospělých. Pokud se mládeže týče, jest nutno, aby byla vedena cílevědomými učiteli, resp. cvičiteli, a těch nazbyt nemáme. Nemám ovšem těch nejmenších obav, že pak intelektuální úroveň naší mládeže bude klesat úměrně s přibýváním hříšů. Dnes má každá fakulta našich vysokých škol několik hříšů a všeobecně se provozují různé druhy sportů, ale dosud jsem neslyšel, že by jejich vědecká úroveň byla v nebezpečí.

Ovšem za špatného vedení mohlo by se také stát, že by se jednou říkalo o nás to, co se někdy ironicky traduje o některých anglických univerzitách, na př. v Cambridge, že totiž po úspěšném členství ve fotbalovém neb veslařském týmu po dobu osmi semestrů stane se člověk doktorem.

Pokud jde o rekreaci dospělých, je to již otázka nás samých, jak dalece a nakolik se věnujeme tomu kterému sportu. Bude zde padat v úvahu celá řada faktorů, ale jistě vždy najdeme nějaký druh sportu, který můžeme provozovat za daných okolností. Nesmíme ovšem naříkat farižejsky nad 4- až 5hodinovou jízdu vlakem za sněhem, když sedíme v Kežmarku, t. j. na úpatí Vys. Tater, 10 km od Tatranské Lomnice, anebo stěžovat si na drahotu tenisu, kde zřízení courtu stojí 10 až 15 000.— Kč a inventář ke hraní cca Kč 300.—, ale zato volat po golfu, kde náklad na hřiště (normální, 18jamkové) činí u nás, jak jsme se nedávno dočetli, asi 300.000.— Kč a výprava hráče hodně přes 2000.— Kč.

Avšak budeme-li míti kladný poměr ke sportu v tom smyslu, jak jsem výše naznačil, můžeme všichni a za každých okolností bez výjimky dáti svému tělu, což jeho jest. A nesdílím ani v nejmenším obavy s p. Dr. Herčíkem, že pak naše krásná literatura, výtvarnictví, vědecká práce atd. bude na vyměnění. Naopak. Zato však budou běžné takové milé obrázky, jako je dnes pohled na pražských plavárnách, kde vidíte bílé staré pány, hodně přes 70 let, plovoucí uprostřed řeky, daleko od břehů, nebo jedinečně pružné vystupování osmdesátníka — pana presidenta, který sám svoji tělesnou svěžest přičítá dlouholetému pěstování sportu, hlavně jízdě na koni. A ani se nezdá, že by tím jeho intelekt byl utrpěl.

Pravda, jsou to dnes ojedinělé obrázky, ale jen proto, že skoro celá ta generace, která dnes je v těchto letech, omezovala svůj pohyb skoro jen na to natahování hodinek před spaním.

Znamenám se s úctou

Ing. Jaroslav Lev.

V Praze 20. VI. 1930.

Vážený pane redaktore,

nevím, nehodláte-li již snad ukončit diskusi o sportu, ale pokusím se ještě vpašovat do „Přítomnosti“ příspěvek, který bych spíše nazval „Trochu skepse o diskusi o sportu“.

Nechce se mi shánět stará čísla a počítat, kolik listů došlo o tom předmětu, avšak rozpomenu-li se na jejich obsah a tendenci, mám dojem, že věci samé se tím mnoho nepomohlo, ba že velikými rozpory v názorech nastala u čtenářů roztržštěnost a nejistota o prospěšnosti či škodlivosti sportu ještě větší než předtím.

Mezi dopisovateli bylo několik vášnivých obhajovatelů rekordů jako výchovného prostředku pro tělesnou a ještě více duševní zdatnost. Neméně bylo však také odpůrců, kteří doporučovali jen mírně pokrokový sport v mezích zákona hygieny, pokud tedy neohrožuje zkáze podléhající obal mého drahocenného Já, někteří pak konečně doporučovali onu renomovanou, tichošlápskou, kompromisní cestu jdoucí středem, k jejímž dláždění používali již staří Římané kovu chemické značky Au.

Jsem jist, že všichni dopisovatelé a jejich stoupenci (aspiranti světových championátů, opatrníci i střední cestáři) budou nadále trvati ve svém přesvědčení a nad námitkami odpůrců ohrnou nos a pronesou více méně přiléhavou poznámku. Přikloní se někdo z přesvědčených sportovců k názoru protivníkovu? Jistě nikdo. Z kolísavých však, nerozhodných nebo teoretických přátel sportů — řekněme raději fanatiků, abychom vypadali seriosněji — a konečně ze starostlivých čtenářů **P ř í t o m n o s t i**, kteří začali již zakládati historii a od nichž počítá se již po meči či po šicím stroji další koleno levo-pravo-středosportovců, ti všichni mají z celé diskuse takový důkladný chaos a mišmaš, že jsou na tom ještě hůře než před diskusí.

Zpytuješ ledví, zkoumáš svůj hnusný život a zhroutíš se! To že život? Vždyť pro samou práci duševní, zaměstnání a nutné osvěžení nepřeložíš ani stébla (myšleno ovšem alegoricky). Ale, starý hochu, je to druh veřejné zpovědi, a při té dlužno být naprosto upřímný. Tos mohl dělat jako kluk, že hříchy, jež jsi pokládal za příliš těžké, řekl jsi při zpovědi potichu, tak, aby je neslyšel, a přece tvé svědomí zůstalo klidné, neboť pánbůh přece není nedoslýchavý jako katecheta. Ale teď ještě fixlovat, fi donc, to by nebylo fair! Tedy vzpomeň, na př. na ten smeták v kuchyni! Tak dlouho ti žena říkala, abys přibil hřebík, na němž visel, pořad jsi neměl času, až . . . jej zatloukla žena sama. Pak jsi se zlobil a rozčiloval, pokrytče, proč to dělá, že bys to byl přece udělal sám. Jsi lenoch, nenapravitelný lenoch, který bude raději do úmoru pracovat duševně, než by sebe méně obtěžoval své drahocenné tělo. A pak přijde diskuse o sportu, která začne hrozit sklerosou, mrtvičkou a podobnými příjemnostmi. Víte, ten život stojí bratru za fajfku tabáku, samé zlobení a trápení, 13. služné zase odsunuto atd., ale přece jen stará pravda: lepší něco než nic. Začnu sportovat, mírně ovšem, silně svalů, volleyball, trochu běhat, teď o prázdninách v červenci vypudím všechny škodliviny z těla za minulý rok a v srpnu nashromáždím nových sil pro příští. To by v tom čert byl, aby zase . . . A po prázdninách budu pokračovat v tomhle životě. V zimě lyže, vždyť ještě nejsem tak stár, co pak to je, čtyřicítka . . . Tu máš! Přijde čerstvá Přítomnost: Začít ve čtyřiceti lyžovat, to je jistá srdeční vaďal!

Než zert stranou! Diskuse je dobrá věc, ale měla by končit nějakým resumé.

Jsou diskuse, při nichž lze si vybrati dobré jádro. Mám dojem, že z diskuse o sportu se to sotva komu podařilo. Ovšem, kdo je kompetentní, aby resumoval definitivně o sportu? Myslím, že by měla redakce vyzvat vynikající sportovce o úsudek o sportu. Zajímavé byly by i odpovědi sportovních pensistů. Jejich posudky mohly by

být již směrodatné. Druhá skupina, kterou považují za schopnou resumovat, byli by vynikající lékaři, odborníci v oboru sportu.

Soudím, že by můj návrh stál za uváženou.

Račte přijmouti, pane redaktore, ujištění mé úcty.

Dr. Otakar Šetka.

(P o z n á m k a r e d a k c e. Redakce shledává, že jest na čase ukončit tuto diskusi o sportu. Pokusíme se podati její resumé z pera odborného).

P O Z N Á M K Y

Radio.

Vážený pane redaktore,

myslím si, že se nezlobíte na ty, kteří oponují mínění, jež vy uveřejníte v Přítomnosti.

Naprosto nesouhlasím s poznámkou V. G. o radiových reportážích; psal v minulém čísle Přítomnosti, že Radiojournal chce z hluku dělat program, nebo tak nějak jsem tomu rozuměl, zatím však celý článek mne přesvědčuje o tom, že V. G. neslyšel ani jediné brněnské reportáže, že nanejvýše slyšel Zbraslav-Jiloviště. Pak by totiž nemohl napsat, že Brno dělá z hluku program.

Naopak, chceme v Brně hlukem zcela speciálním upozornit na přednášku, chceme tlučením rubačky v dole „ukázat“ posluchačovým uším, jak se kope uhlí, bzukotem transformátoru upozornit na technický jeho popis. Podle mého názoru právě takovými experimenty m u s í Radio hledat nové cesty; nemůže přece ustrnout na dnešním stupni a bez experimentu se nedoví, co by bylo dobré. Promiňte mi, ale vyzvání pana V. G., aby radio nechalo podobných pokusů, je podobné, jako by vyzval E. F. Buriana nebo Voskovce, aby se raději pustili do Ibsena, Kajetána Tyla nebo Wedekinda.

Zvu srdečně V. G. v sobotu ke kterémukoli aparátu, aby si poslechl reportáž z dolu Kukla v Oslavanech, to je asi 33 km od Brna vzdálená šachta. Ať si poslechne ten „hlukový“ program, jak by on to asi nazval, aby „viděl“, jak Brno tvoří nové reportáže, jak jsou sugestivní pro posluchače. A pozná, že není podmínkou vidět kromě toho ještě obrázek, ale že tento — je-li už — objasní věc jako titulky ve filmu. Vidíte, a napadá mi: nejdokonalejší film by byl ten bez titulků, nejlepší reportáž by byla ta bez vysvětlivek. Tam oči, zde uši. Očím usnadnili úkol zvukovým filmem, uším usnadnili úkol schematickým obrázkem v časopise.

Nechci se příliš rozepisovat o téhle věci, protože V. G. nekritisoval po poslechnutí reportáže. Až si sedne v sobotu k aparátu a až si nás poslechne a pak poví svůj úsudek o reportáži, pak bych třeba polemisoval o úkolech radia a třeba o významu reportáží jak ze sportovních závodů, tak i z dílen práce. Ale, jak povídám, až V. G. bude lépe informován. Byl bych jistě bláhovec hloupočký, kdybych kritisoval Hasanaginicu z Národního pro Kurjera Codziennego podle referátů pražských žurnálů. Tož tak teda, pane redaktore!

Povězte o tom p. V. G. ještě před sobotou, prosím.

Poručím se Vám oddaný a upřímný

Eda Ceněk.

Slavkov u Brna, 18. června 1930.

**Velký
výběr**

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

K. Wagner, Brno-Česká 16.